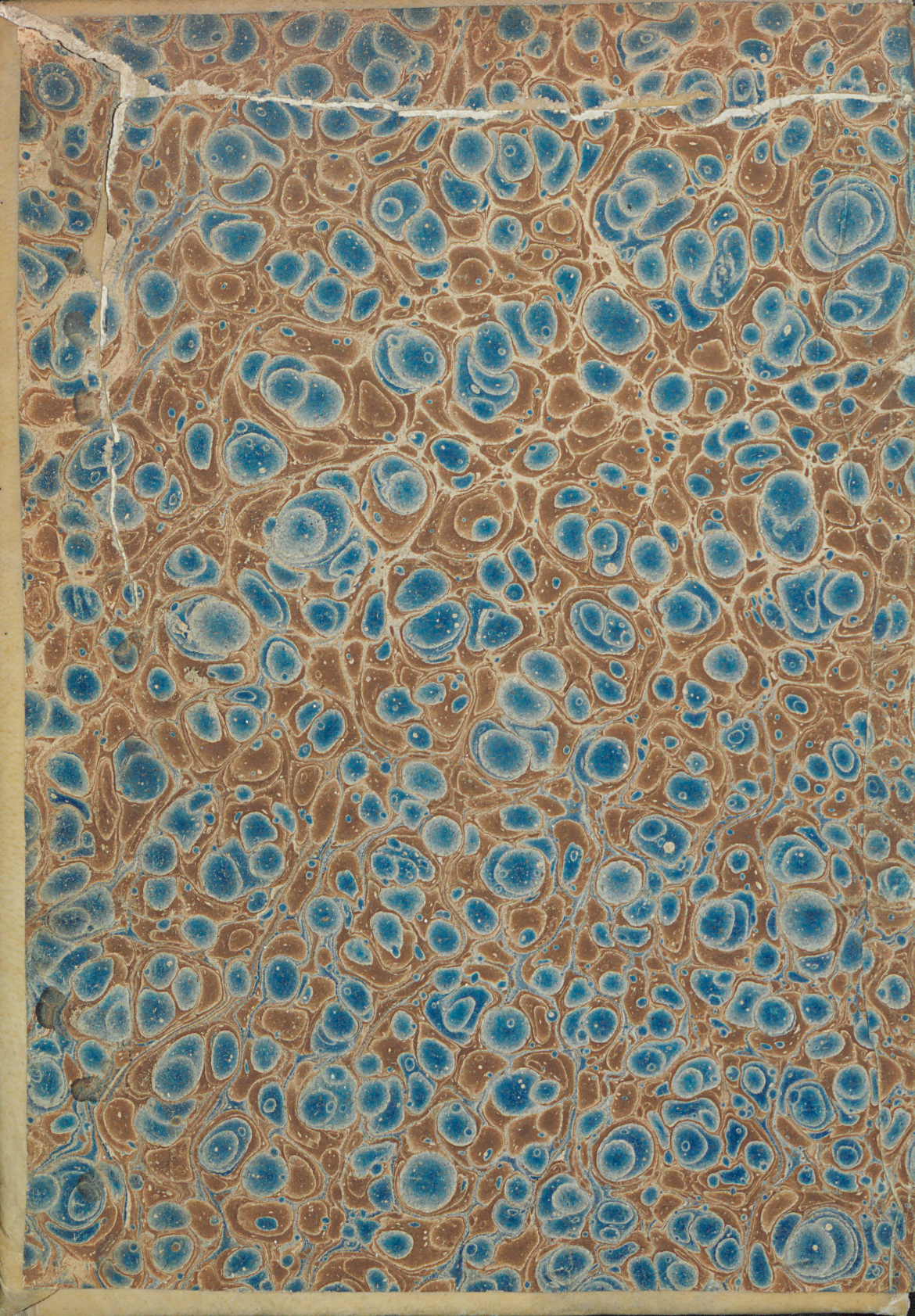
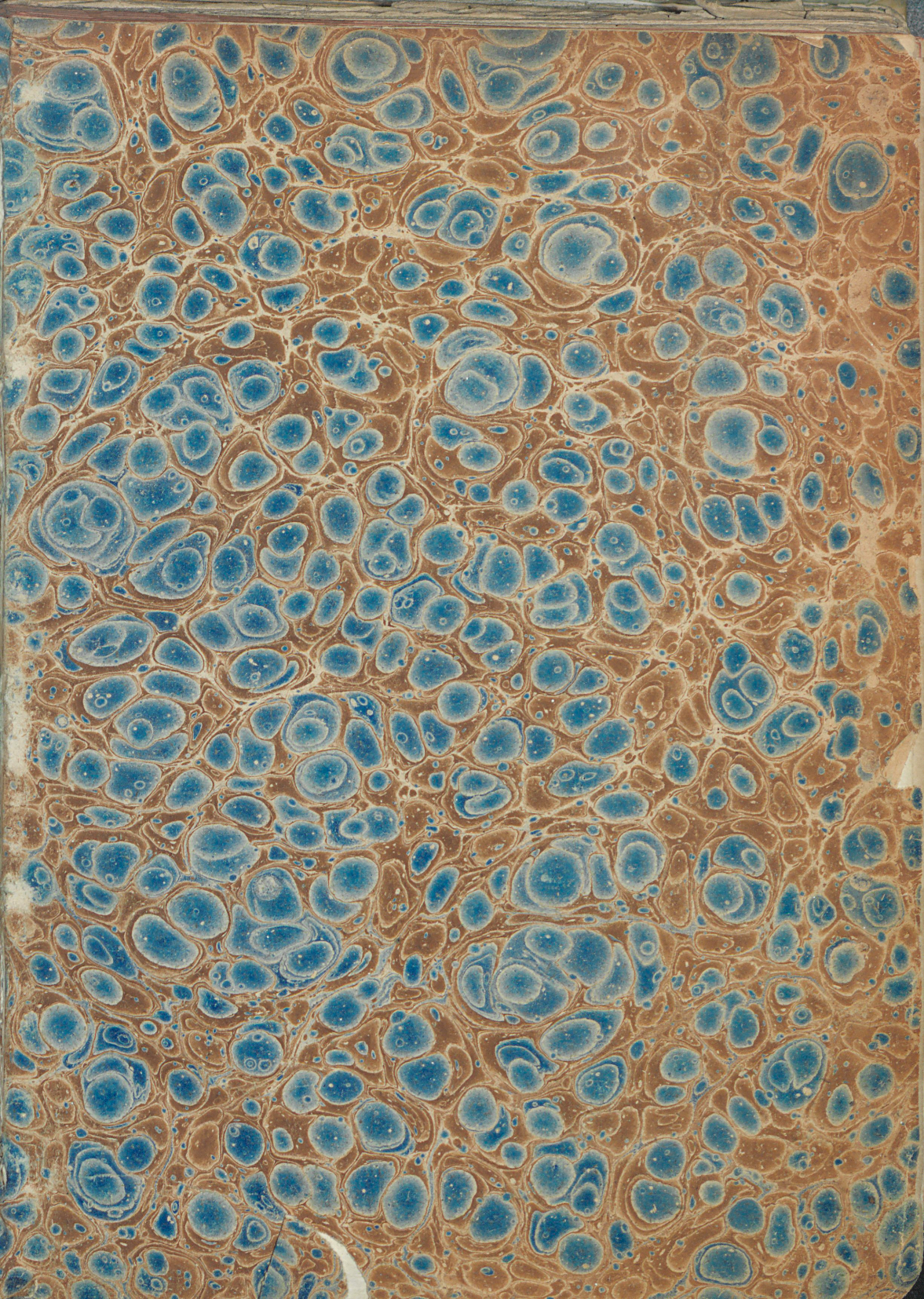

PAP

VAR

GREGORII BAETICI

HELIBERTANA

SEDIS ANTISTITIS

DE TRINITATE, SIVE DE FIDE

Liber ante hac nunquam editus.

Cum Privilegio & licentia superiorum.

R. O. M. AE in aedib. Typogr. Romani.

M. D. LXXV.

Indice

1. Gregorii Pablici Heliberitance, de Trinitate, sive de Fide
2. Fracaso de un instrumento sive la aguja de marcar.
3. Disertacion sive la division de Obispos por D. J. A. Florante.
4. Introduction to the Hindoostanee language. by W. Yates.
5. Exposicion dirigida á S. M. en 1836 por la Junta Eccl. en el arreglo del Clero.
6. Examen de los escritos del Sr. Ortigosa por D. Manuel de Jesus Carranza.
7. Coleccion de Antigüedades Mexicanas por D. Juan Wetherell.
8. La Victoria de Bailén, Oda por D. Emilio Olloqui.
9. La Victoria de Bailén. Canto epico por D. Joaquin José Cervino.

GREGORII BAETICI
HELIBERITANAE
SEDIS ANTISTITIS

DE TRINITATE, SIVE DE FIDE

Liber ante hac numquam editus.

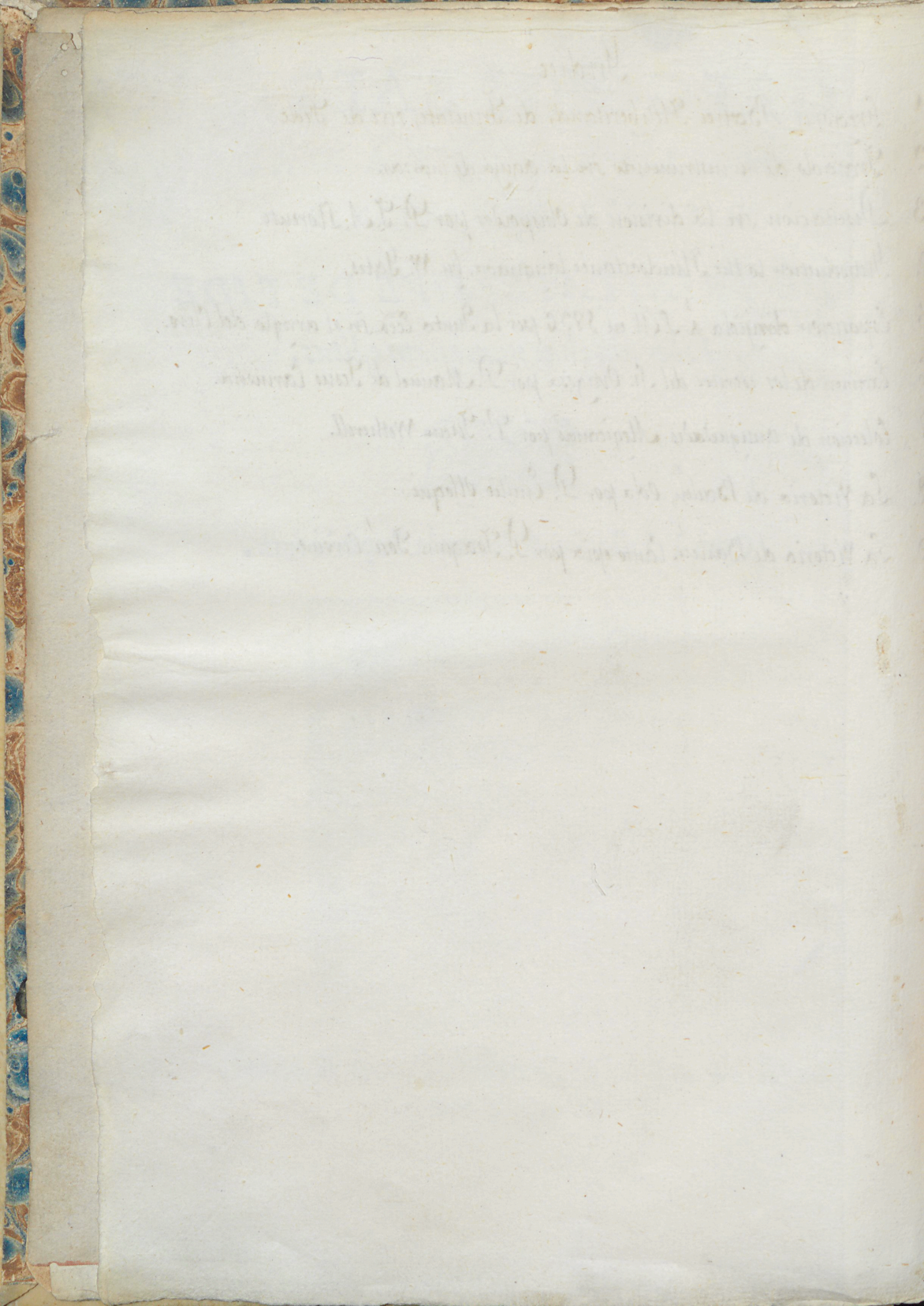

Cum Priuilegio & licentia Superiorum.

R O M A E in aedib. Populi Romani.

M. D. LXXV.

MARIAE AVGVSTAE
REGIS EMMANVELIS FILIAE
IFFANTI PORTVGALLIAE

ACHILLES STATIVS SAL.

*A est nostrorum tempo-
rum ratio, atq. condicio,
laetandum simul, & do-
lendum bonarum artium
studiosis vt existimem.
Nam cum praeclarissimo
rum virorum scripta vel
bellorum vis atq. impetus
vel superiorum temporum negligentia, vel quae-
cumq. alia grauis iniuria nobis eripuerit, quia
tamē hodie magno Dei beneficio recepta ac restitu-
ta pleraq. videmus, est sane quod eruditi homi-
nes & litterarum cupidi gaudeant. illud vero mi-
serum, ne turpe dicam, principum virorum tan-
tam paucitatem esse eorum, qui rerum pulcherri-
marum studijs ducantur ac delectentur, ijs vt
haec praeclara munera recte mitti possint. Sed
quo minor est numerus, eo maior eorum laus esse
iudicari debet, quod ab hac se illi labe, obprobrioq.
vindicarint, excellentem illam maiorum suorum
† ij gloriam*

gloriam virtutemq. retinuerint, litterarum studia ne prorsus extincta ac sepulta iacerent, summa ope atq. omni ratione semper fouerint. Certe enim mihi cum vel meum, vel veteris scriptoris aliquod monumentum est in lucem proferendum, cui dem, cui non dem, quamquam hoc saepius ac certius, in quaerendo aestuare soleo. Et cum maxime idoneum hominem nactus esse mihi visus sum, tum vero maxime mea me frustrata est ac fefellit opinio, adfirmare ut ausim, in paucissimis, quos certos ac dignos putes, esse tamen spe atq. opinione pauciores. Cum autem Gregorij Baetici Heliberitanae sedis Antistitis sanctissimi & antiquitate doctrinaq. praestantis viri diuina scripta ad me pridem essent allata, de edundo scilicet cogitare coepi. Sed quod ille ad eius aetatis principem lectissimamq. feminam Gallam Placidia Augustam opus scripsit, Placidiae simillimam quaeri oportere censui, cui tantum munus grati non minus iucundumq. contingeret. Ecquam autem vel aptius, vel certius diligere debui, quam te MARIA Augusta, quae non solum scriptis ac litterarum monumentis, sed omni etiam artium genere, quae laudari, atq. esse in pretio merentur, praeter ceteras non dicam feminas, sed viros quoq. sic adsceris, atq. delectaris, ut maxi
mi

mi facias, & isdem artib. deditos homines opib.
tuis iuues, utq. ad summam laudem contendant,
& praemijs, & cohortationib. inflammare non
desinas. Tibi omnino debebatur hoc opus, quod
esset ipsum accuratissime scriptum, atq. elabora-
tum, & a tuae, hoc est, nostrae gentis homine ad
regiam, tui nimirum ordinis ac generis feminā
profectum, nunc vero missum ad te ex urbe Ro-
ma verae catholicaeq. fidei veteri domicilio, &
quidem sedente GREGORIO XIII.
Pont. Max. Diuino prorsus consilio tum demum
ut existeret, eq. tenebris erumperet scriptor lau-
datissimus, cum nec alter GREGORIVS,
nec si minus nomine, morib. quidem certe ac pie-
tate deesset altera Placidia. Quidquid autem ex
Urbe quopiam exiret hoc tempore, ab illo etiam
mitti videretur. Tu vero Placidiae te ut splen-
dore & claritate generis exaequasti, sic eidem
gentilicia, & a christianissimis maiorib. tuis ad
te propagata insigni pietate non concedis modo,
sed etiam praestas. Sed erit mihi breui, ut spero,
de tuis laudib. alius dicendi locus. Quis autem,
quantusq. Gregorius hic fuerit, grauis auctor
Hieronymus in libro de inlustrib. viris demonstrat.
Is vero liber ipse hic est, quem tanto opere idem
commendat Hieronymus, ut eo maius Dei benefi-
cium

cium existimandum sit, quo pulcherrimum libro-
rum Gregorij maximeq. laudandū nacti sumus.
At Gallam Placidiam Theodosij Imp. maioris
quidem illius filiam, omnib. ornatam virtutib.
atq. in urbis direptione raptam Athaulphus Go-
thorum rex uxorem duxit. quae magno postea
reip. usui fuit. Namq. praeferoce coniugis
animum tanta sermonis tum prudentia, tum sua
uitate leniuit, ultro ut a Romanis pacem expetue
rit. Quo mortuo Vallia rex item Gothorum repe
tente Constantio Placidiae postea coniuge, fratri
eam Honorio Augusto reddidit, tam lubenti ani-
mo, pacem cum Romanis ut & fecerit, & datis
praecipuis viris obsidib. etiam confirmarit. Pe-
to a te MARIA Augusta, ut quemadmodū
breuem quidem libellum, sed sententiarum acu-
mine, & crebritate refertissimum Galla Placidia
Augusta magni fecit, sic tu animum quoq. meum
officij ac pietatis in te plenissimum tantae, quan-
tam profecto explicare non possum, pro regia ista
animi magnitudine & aestimes, & amplectare.
Vale. Datum Romae Kal. Ianuarijs.
M. D. LXXV.

ACHILLES STATIVS

LECTORI SAL.

VIVS libri nobis, ne sis ne-
fcius amice lector, describen-
di copiam fecit D. Germanus.
Genuas monachus Benedicti-
nus uir latine graeceq. doctif-
simus. Eum ille in Abbatia,
quam uulgo Pomposam uo-
cant, sita in agro Ferrariensi
forte repperit. Quem nos librum, quia nonnihil
mendosus fuit, usi coniectura, uel emendauimus,
uel potius emendare conati sumus, ac ueterem il-
lam scribendi rationem, quam in antiquissimis mo-
numentis scriptam scalptamue agnouimus, quoad
eius fieri potuit, retinuimus, ne quod antiquitatis
studio & diligentia fecimus, ipse aliter accipias
atq. interpretare. De fide uero inscribitur, quod
ueteres Sacrosanctae Trinitatis mysterium traditio-
nemq. sic fere uocabant. cuius rei plura sunt testi-
monia. Sed nos Hieronymi, atq. huius ipsius Gre-
gorij auctoritate contenti esse uoluimus, qui prin-
cipio tractatus ultimi, huius quasi titulum signifi-
cans opusculi, Quasi cuiusdam, inquit, adbreuiat-
ionis de fide quaedam taxatio. Vale, & fruire.

HIERO-

HIERONYMVVS DE VIRIS
I N L V S T R I B.

REGORIVS BAETICVS Heliberi Episcopus usq.
ad extremam senectutem diuerfos mediocri sermo-
ne tractatus conposuit, & de fide elegantem li-
brum. qui hodieq. superesse dicitur.

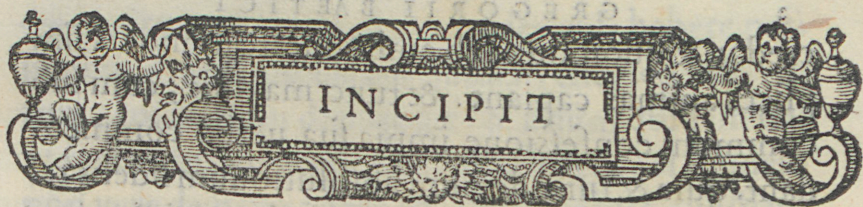
EX LIBRO D. HONORII
PRESBYTERI AVGVSTVDVNENSIS

De scriptorib. ecclesiasticis.

S IVS Cordubensis ciuitatis Episcopus scripsit ad foro-
rem suam de laude virginitatis epistolam pulchro ac
diserto comptam eloquio. In Sardicensi etiam conci-
lio quamplurimas ipse edidit sententias. Hic in sene-
ctute a Constantio perterritus Arrianæ impietati con-
sensit. qui cum contra Gregorium Heliberitanæ sedis
Episcopum residens fastu quasi regalis imperij senten-
tiam conaretur exprimere, os uertit dislorquens pariter & cernicem, ac de
sella in terram inluditur, atq. ilico moritur.

LIBER DE TRINITATE SANCTI GREGORII HISPANIENSIS

HELIBERITANAE SEDIS

ANTISTITIS AD GALLAM

PLACIDIAM.

*Faustini presbyteri nomine
liber hic editus est in biblio-
theca pp. tom. 4. p. 545. ibi,
quod huic proemio deest, prior
ac maior pars exhibetur.*

INCIPIAMVS ergo oboedien-
tes religiosissimis praeceptis
tuis conlidere cum aduersa-
rio, non quidem de nostris vi-
ribus praesumentes, sed habē-
tes fiduciam de patrocinio
Saluatoris, aduersus quem
more gentilium, & furore Iudaeorum bellum exa-
gitat impietas haereticorum. Sed quia in his, quae
scribere dignata es ex persona haereticorum, vidi
plurima esse confusa, ita vt uidereris mihi non ple-
nius nosse quae asserant Arriani, melius opinatus
sum, si primum liquido palam facerem, quomodo
A credant,

credāt, & quomodo sub ambiguitate sermonis simplices animas capiant: & tunc maxime, cum sub communi confessione impia sua uerba commendant. quia & tunc demum absolutionum fidelis responsio manifesta est, si prius sacrilegae sectae impia tergiuersatio propaleatur.

De Professione impia Arrianorū.

Arriana impietas adserit multa nobiscum quidem isdem sermonibus, sed non isdem sensibus confitetur, cum ad diuinæ fidei confessionē vocatur.

Nam isdem quibus & nos vocibus personat Deum patrem, & Deū filium. & omnia a Deo patre per filium facta. & filium ante saecula genitum. Sed cum nobiscum per haec verba concordet, nihilominus sacrilegis verborum interpretationibus a pijs ecclesiae catholicae sensibus † ab-
 7 abūpitur rumpit, ita dicens patrem, vt non vere genuerit. ita filium quoque pronuntians, vt apud eum adoptione, non natura sit filius, idest, vt aliunde ad filij nomen assumptus, non vere de Deo patre sit genitus. Nam licet & ante saecula filium natum esse fateatur, tamen ei initium tribuit dicendo, erat quando non erat. Sed & sic quoque per eum facta dicit vniuersa, vt eum adserat ex nullis exstantibus substitutum, quia praesumpsit non vere de Deo pa-

tre genitum. & inde est, quod ita vult habere persuasum, Christum Deum quidem esse, sed non verum, cui initium deputeretur. & filium quidem ita, ut factus intellegatur esse, non natus. Si quidem non vere de patre natus est, sed de nihilo substitutus, ob hoc quoque & mutabilem credit. In fide eius non vere Deus, non verus filius est. & ut hos impios sensus apud ignaros commendet, adhibet quoque, ut sibi videtur, scripturarum diuinarum testimonia, dicens ex persona Sapientiae probatum, Dominus creauit me initium viarum suarum in opera sua. Christum autem sapientiam esse Apostolus quoque confirmat dicendo, Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam. Constat ergo Christum, qui est Apostolo interprete sapientia, esse creaturam. & iam, inquit, consequens est, ut non sit verus Deus, qui sit creatura. iam nec verus filius, qui non sit a Deo genitus, sed creatus. erat ergo, quando non erat.

Prou. 8.

I. Cor. 1.

Haec sunt nequitiae arma proposita, aduersus quae ire prouocamur, ut adsertionis aduersae propaletur impietas, non quidem, ut diximus, nostro ingenio, sed gratia Dei adiuuante semper pios conatus. Tu modo, quaeso, ne squalido sermone fatigeris, sed rerum intenta virtutibus, da calculum veritati. Hoc autem non ut librum scribimus, sed quasi cum praesente aduersario certis disputationibus dimicamus. Et imprimis contra hoc, quod dicunt, Erat, quando non erat, occurrendum est, quod

Ioha. 1.

1. Cor. 1.

Gen. 1.

semper fuerit. & opponendum de Euangelio testi-
monium, dicente Iohanne, In principio erat ver-
bum. Sicut enim Christus Dei sapientia, & Dei vir-
tus est, ita & Dei verbum est. Cum ergo ait, In prin-
cipio erat verbum, quomodo Arriana impietas di-
cit, erat, quando non erat. In principio, inquit, erat
verbum. nō dixit, in principio factum est verbum.
& utique quod in principio erat, semper fuisse cre-
dendum est. Si enim, vt putat impietas, factura est fi-
lius, sine dubio scriptura diuina hoc ipsum quod fa-
ctum est in principio prodidisset, ex illa vtique in-
stitutione, qua & Moyses locutus est dicendo, In
principio fecit Deus caelum, & terram. Si enim &
filius Dei factura esset, dixisset Iohannes, In princi-
pio factum est uerbum. Sed praeuidens Euangeli-
sta, magis autem Spiritus sanctus per Euangelistā,
futuros impiae mentis homines, qui dicerent de fi-
lio, erat, quando non erat, ideo sic coepit, In prin-
cipio erat verbum. nihil enim illo anterieus est, qui
inuenitur ante principium. Scripturae diuinae ob
hoc editae sunt, vt secundū illarum sensum nostrā
fidem dirigamus, non vt nostros sensus illarum sa-
cris dictionibus inferamus. Viderit, si sunt quae-
dam capitula, quae sui obscuritate dare putantur
occasionē ambiguitatis. certe in hoc capitulo nulla
ambiguitatis occasio est. Non licet interpreti aliter
sentire, quam scriptum est. nec opus est, vt nunc no-
stros sensus ingeramus. sufficit ad plenam perci-
piendae fidei notitiam, vt diuina verba recitemus.

In principio, inquit, erat verbum. Numquid aliqua hic est opinio temporis. numquid aliqua suspicio saeculorum, vel aliquod interuallum puncti, aut momenti alicuius, vt dicere audeas, Erat, quando non erat. In principio erat verbum. & ne forte verbum intellegas, quod est loquentis officium, sequitur, & verbum erat apud Deum. non dixit, verbum quod locutus est Deus, sed, & verbum erat apud Deum. ipse postremo interpretatus est, quid sit verbum, dicens, & Deus erat verbum. Si in principio erat verbum, & hoc ipsum verbum apud Deum erat, & Deus erat verbum, confusa est impietatis intentio. Probatur enim de capitulo hoc Christum filium Dei & semper fuisse, & semper inseparabilem a patre, & semper Deum. Sicut enim sine initio est, cum dicitur, In principio erat, sic & cum dicitur, apud Deum erat, inseparabilitas eius a patre sine initio declaratur. Sed & cum hoc uerbum Deus esse definitur, non est ambiguum, quod sine initio Deus creditur. Hoc enim quod praemisit dicens, In principio, ad omnia referendum est, idest, In principio erat uerbum. & cum sequitur, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum, sine dubio, in principio, subaudiendum est. Denique & ipse ita concludit dicens, hoc erat in principio apud Deum. quomodo ergo erat, quando non erat, qui semper est. quomodo ex nullis extantibus est, qui semper apud patrem est. quomodo creatura, qui semper Deus, immo & per quem uniuersa creatura est.

Sequitur

Sequitur enim, Omnia per ipsū facta sunt. Quomodo ex nullis exstātibus factus est, per quē omnia facta sunt. Si enim & ipse factus est, quomodo per ipsum omnia facta sunt. non enim cum fieret, potest auctor esse, qui nō fuit. atque ideo infectus credendus est, per quē omnia facta sunt, quia uanū est, & absurdū, ut & ipse, cū nō exstaret, factus per se esse dicatur. Similiter & Paulus docet Christū semper fuisse, & Deū esse, & aequalē patri. Tunc enim uere Deus est, cū aequalis ē patri. quia nec aequalis diceretur, si nō vere Deus haberetur. Iniuria est enim ueri Dei, si ei non Deus uerus dicatur aequalis. Pōnit itaq. in
Philip. 2. epistula sua, Hoc enim existimate in uobis, quod in Christo Iesu. qui cum in forma Dei esset cōstitutus, non rapinam arbitratus est, esse se aequalem Deo, sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens. Si uere homo est Christus, cum formā serui accipit, vere quoq. Deus est, cū in forma Dei esse perhibetur. nec alia ratione aequalē diceret, nisi in forma Dei esse uerū Deū uoluisset intellegi. Et qui uerus Deus est, utique semper est. & qui semper est Deus, nō potest dici de eo, erat, quando nō erat. Sed & per ipsum omnia facta ait Apostolus Paulus scribens,
Colos. 1. Quia in ipso creata sunt omnia, siue quae in caelis, siue quae in terra, inuisibilia, & visibilia, siue throni siue dominationes, siue principatus, siue potestates. omnia per ipsum, & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes. Ergo ipse semper est, per quem, & in quo omnia facta sunt. Sed & Hymnicus can-
tans

tans ait, Omnia in sapientia fecisti. Non tamen ipsā ^{Palt. 103.}
dixit factam esse sapientiam. quia & Apost. cum di-
cit, & ipse est ante omnes, factum negavit. Si enim
eū, qui non erat, factū credi uoluisset, ita posuisset,
& ipse factus est ante omnes. at cum dicit, & ipse est
ante omnes, omnibus dedit initiū, quorū anterior,
immo & factor est. ipse uero sine initio est, qui ante
omnes non factus, sed esse memoratur. Item Apost.

Vnus, inquit, Deus pater, ex quo omnia, & nos in ^{1. Cor. 8.}
ipso. & vnus dominus noster Iesus Christus, per
quem omnia, & nos per ipsum. & hic cum dicit per
Christū esse omnia, apertissime factorē discreuit a
factis, nec posse intellegi naturā facturæ in eo, qui
fecit omnia. Sed videamus si Moyſes hoc idem do-
cuit, quod Apostoli annuntiauerūt, id est, omnia ex
Deo facta esse per filiū. Inter cetera, cū fabricā mun-
di refert, ait, Et dixit Deus, fiat firmamētū in medio ^{Gen. 1.}

aquae, & sit diuidens inter aquā & aquā. & factū est
sic, & fecit Deus firmamētū, & diuisit Deus per me-
diū aquae. cū dicit, & dixit Deus, fiat firmamētū, In-
dicēte, patris intellegenda persona est. cū autē dicit,
& fecit Deus, in faciente, filij intellegenda persona
est. Nā si nō putas ita intellegendū, apostolica peri-
clitabitur adfertio dicens, Vnus Deus pater, ex quo
omnia, & nos in ipso. & vnus dominus noster Iesus
Christus, per quē omnia, & nos per ipsū. nisi enim to-
tā fabricā mūdi per filiū factā esse credideris, immo
& omnia inuisibilia, siue & visibilia, quemadmodū
in fidē recipis vocē Apost. dicentis, Vnus dominus ^{Colos. 1.}
noster

- Colof. 1. noster Iesus Christus, per quem omnia. & illud quoque, quod supra rettulimus, quia in ipso creata sunt omnia. nec non & illud, Omnia in sapientia fecisti.
- Palst. 103. Sed & hoc quod Iohannes profecutus, hoc est, omnia per ipsum facta sunt. quomodo omnia, si negas de filio Dei dictum, & fecit Deus firmamentum. Et diuisit Deus per medium aquae. ergo & Moyſes factorem inducit filium, non factum. Si enim factum Sancto ſpiritu reuelante didiciſſet, inter cetera, quae facta describebat, ipſum quoq. prius factum eſſe memoraviſſet. Sed abſolutius inferius proſequitur, ubi iam fabricati mundi incola faciendus eſt.
- Gen. 1. Et dixit Deus, faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram. Non eſt enim unius perſonae dicere, faciamus ad imaginem, & ſimilitudinē noſtram, ſed neque diuerſae deitatis. Nam pluralitas horum uerborum, iſeſt, faciamus, & noſtram, patris, & filij perſonas ſignificat. Quod autem ſingulariter imaginem dicit, una deitas, una uirtus utriuſque perſonae manifeſtatur. Si creatura eſt Chriſtus, quomodo in opere Deo conſors adhibetur. ad ipſum enim dicitur, faciamus. Si non eſt uerus filius, quomodo una illi cum patre imago eſt. adoptiuus filius non habet imaginem adoptantis. poteſt quidem habere munificentiam, non autem poteſt imaginis habere naturam. Scio quidem eſſe diſcretionem imaginum, quas nunc exſequi longum eſt, & non neceſſarium. Sed quod facit ad cauſam, uindico. Dicens, hoc in loco nulla diſcretio eſt imaginis,

nis, ubi patris, & filij vna imago perhibetur. Non enim dixit, faciamus ad imagines nostras, sed ad imaginem nostram. & ne forte stupida mente, o quis quis ille es haereticus, vsurpares etiam de vna persona dici potuisse, faciamus, vt scilicet apud se cogitantis adfectio sit, nō designatio personarum, subsequitur, & fecit Deus hominem, ad imaginem Dei fecit eum. Quae coram in luce posita sunt. si, quis non videt, caecus est. Deus, inquit, fecit, ad imaginē Dei fecit. Nonne apertissimum est, quod iam tunc Spiritus sanctus per Moysen euangelica sacramenta tractabat dicens, Deum & Deum, non tamen duos Deos, quia vna imago est patris, & filij. & o quam prospēcte omnia edita sunt. Deum, & Deum sacra scriptura pronuntiat, vt Sabellium excluderet defendentem patris, & filij vnā esse personam. & ne duos deos introduceret, inter verba, quibus pluralis significatio personarum est, vnā imaginem inseruit. Hoc ita esse inuenies, intendens testimonio dicenti, faciamus hominem ad imaginem nostram. Quid agis impietas Arriana. Si creatura Christus est, quomodo creaturae & creatori vna imago est. Sed ne iterum Arrius sub occasione personarum, diuersitates induceret naturarum, diuersitas naturae non admittit vnius formae communionem. Multae sunt voces in libris Moysi, quibus redargui possint impij in filium, immo & in patrē: nam quomodo non & in patrem haec tendit impietas, quae profano spiritu exsercetur † in filium, cum

† &

B

patri

patri adimunt, quod vere patris est, auferētes filio ;
 quod vere filij est . quomodo enim pater est vere ,
 qui secundum ipsos non genuit . quomodo Chri-
 stus vere filius est , quem negant vere de ipso gene-
 ratū. Sed, vt dixi, multae sunt voces in libris Moyfi,
 quibus redargui haec eorū possit impietas. sed quia
 haec ipsa non studio librum scribentis exsequimur,
 sed veluti in sceda certas summas quasi properātes
 †delibamus, †delimamus, vt tuo qualitercumq. videamur oboe-
 disse praecepto , ceterae voces praetereundae. sunt
 maxime quia & in diuinis vocibus nō numerus te-
 stimoniorū, sed auctoritas requirenda est. quae ido-
 nea est, etiā si vna voce proferatur . Sufficit interim
 de hoc vno capitulo Moysem concordasse cū euan-
 gelijs, & Apostolis. Deum, & Deū praedicat Moy-
 ses . sicut superius testimoniū loquimur de Genesi ,
 ita & Iohannes Deū, & Deum annuntiavit dicēs, In
 principio erat verbū , & verbum erat apud Deū , &
 Deus erat verbū. Nemo dixit duos Deos, licet De-
 um, & Deum diceret. nemo non vnā imaginē pa-
 tris, & filij annuntiavit, & ideo vnū Deum nouit di-
 cere in confessione fides catholica . non tamen vt
 per cōfessionem vnus Dei filius negetur esse quod
 Deus est. quia sicut pater Deus est, ita & filius Deus
 est. nam si nō sicut pater Deus est, ita & filius Deus,
 quomodo illis vna imago est secundum Moysem ,
 vel quomodo secundum Paulū, in forma Dei Chri-
 stus est aequalis existens Deo. Sed & Iohannes cum
 verbum Deū adferit in principio apud Deum esse ,
 non

†delibam⁹,
 veldelinea-
 mus.

Ioha. 1.

Gen. 1.
 Phil. 2.

non extra Deum esse, per hanc verbi Dei a Deo inseparabilitatē idem mihi videtur significare, quod in significantia imaginis & formae est. Nam si per vnam imaginē eandemq. formam patris, & filij inseparabilitas ostenditur, cur nō cum Iohannes Dei, & Dei inseparabilitatem annuntiat, per hoc quod ait, & verbum erat apud Deum, & hoc erat in principio apud Deum, vnam imaginem, eandemq. formam patris, & filij significasse credatur. Plane hic sensus videatur ambiguus, si non idem Euangelista hoc ipsum paullulum infra apertius prosecutus est dicens, & vidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti a patre. sicut una imago, eademque forma, ita & gloria non alia est filij, quam quae patris est. Interea qui Christum de adoptione filium dicis, quomodo intellegis gloriam eius quasi unigeniti a patre. Quod si plures esse Dei filios, de adoptione profiteris, quod si & Christus adoptiuus est, quomodo unigenitus a patre est, cum non sit unigenitus existentibus quoque alijs per adoptionem filijs. Quod si uere unigenitus a patre est ideo, quia ipse solus de ipso uere patre generatur, quomodo adoptiuus adseritur, cum adoptiuus inter plures adoptiuos proprietatem unigeniti a patre habere non possit. Sed etsi adoptiui sunt, de nullo tamen eorum dictum est, Iohannis. 1. & uidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti a patre. Sed de Christo solo dictum est, & uidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti a patre.

Ioha. 1.

non ergo adoptiuus est, de quo hoc dicitur, quod de adoptiuo dici non potest. Et merito illi vna imago cum patre est, quia ipse solus vnigenitus a patre est. Quid ergo mirū, si in filij imagine patris imago signatur. ideo & ipse Saluator dicebat, Qui me uidet, uidet & patrem. nō hoc vt Sabellius dico, quasi se ipsum patrem dicat esse, qui sit & filius. Confiteor enim patrē esse, qui genuit, filiū vero esse, qui natus est. Sed cū dicit, qui me videt, videt & patrē, sicut patris & filij non vnā ostendit esse personā, ita unā ostēdit esse deitatem. cū in patris & filij substantia nulla diuersitas inuenitur. Iterū in hoc quoque loco dicam, si creatura est filius, quomodo qui videt filium, videt & patrem. nemo in visione creaturae patrem videt. De inspectione enim creaturae creator videri potest, pater autem non videtur nisi de inspectione filij. Si ergo Christus creatura est, & nō vere filius, non potest in creaturae visione pater videri. & quomodo ait, & qui me videt, videt & patrē, nisi quia vere filius de Deo patre natus est. & ideo cū uideris filium, necesse est vt & patrē videris. Sine filio enim pater non est, sicut nec filius sine patre. Inde etiā subdidit, Ego in patre, & pater in me. non utique per quandam passiuam confusionem, sed quia consequens est, vt vbi pater est, illic esse cognoscatur & filius, & vbi filius est, illic etiam patrē exstare cognoscas. Est & alius sensus dicti istius, Qui me uidit, uidit & patrem, non qui corporeis oculis in corpore uidisset Iesum, uidisse patrem refertur.

alioquin

alioquin absurda est increpatio Domini ad Philip-
pum dicentis, Tanto tempore uobiscum sum, & nō Iohan. 14.
me nosti Philippe. secundum corpus enim non so-
lum Philippus videbat Iesum, sed & omnes Iudaei,
qui ei aduersabantur. nec tamen per hoc, quod ui-
debant secundum corpus Iesum, patrem quoque
vidisse credendi sunt. Quid ergo est, qui me vidit,
vidit & patrem. intende cordis aciem, & vide secū-
dum fidei spiritualis obtutus Christum filium Dei
non creaturam esse, sed creatorem. intende eum ue-
re esse Deum sine initio sempiternum, & secundum
hoc, quod Deus, inuisibilem, inaeestimabilem, incor-
ruptibilem, indemutabilem, & per omnia talem,
qualis est & pater eius, qui eū genuit. & ita uidens
filium, patrem quoque te uidisse non dubium est.
hoc sensu accipe & illud quod ait, ego in patre, &
pater in me. pater cum sit perfectus, perfectum fi-
lium genuit. & cū sit inuisibilis, incomprehensibilis,
inaestimabilis Deus, & uerū lumē. & filius talis na-
tus est, qualis est ille, qui eū genuit. & ideo ait, ego
in patre, & pater in me. cum enim omnia quae sunt
paternae uirtutis, & deitatis, habentur in filio, pater
in filio est, & filius in patre. & ideo praemisit, Si me Ioha. 14.
sciretis, & patrem meum sciretis. & hic ostenditur
quod eadem sit patris & filij substantia, eo quod sit
vna utriusque cognitio. Sed creaturae & creatoris
non est vna cognitio, quia non & vna substantia. Pa-
tris autem & filij vna cognitio est, ergo non est fili-
us creatura, sed creator est, sicuti & pater creator
est &

est. & Deus est, sicuti & pater. non tamen per haec duos Deos dicimus. Hic est ubi impie haeretice diabolico furore quasi in stultitiam istius confessionis inardescis, cum Deum, & Deum audis. nec tamen duos Deos dicimus. Inflatus enim de littera seculari in hac quaestione insanabiliter aegrotas, & putas te debere cōstringere, ut duos Deos dicamus, cum Deum, & Deum confitemur. Noli infelix aduersus Christum dominum totius creaturae, Aristotelis artificiosa argumenta colligere, qui te christianum qualitercumque profiteris, nec aduersus piam confessionem inenarrabilis de Deo sacramenti ut calculo calumniator, quasi ex disciplina terrenae supputationis circumscriptor aduenias. Inspice potius diuinos libros, & de diuina fide diuinis utere sermonibus. Legisti utique, & in lumine tuo videbimus lumē. Quae hic distantia luminis a lumine est. posuisset enim & distantiam, si fuisset, ne quis luminis a lumine nullam distantiam crederet. quod si nulla distantia est, non ergo duo lumina, sed vnum lumen est, cum in lumine patris, filij lumen agnoscitur. Hoc lumen est de quo & Daniel loquitur dicens, & lumen cum ipso est. non enim de aliqua creatura hoc dicitur, sed de splēdore ipsius Dei existentis sempiterni luminis. Si pater sempiternum lumen est, sine dubio & filius lumen est sempiternum. Si vero negatur filius Dei lumen esse sempiternum, quomodo in patris sempiterno lumine lumen filij quod non est sempiternum, videtur. Sed

in

in laudibus Dei non est haec falsa dictio sanctorum, Et in lumine tuo videbimus lumen. Ergo & Psal. 35 filij lumen sempiternum est, quod non distat a patris lumine sempiterno. & ideo licet lumē sit filius, & pater lumen sit, vnum tamen patris & filij lumen est, quia in patre & filio nulla discretio est, nulla separatio luminis est, quomodo nec imaginis secundum Moysen, nec formae secundum Apostolū Paulum. Sacramentum autem inseparabilis unitatis secundum hoc, quod uterque, idest, pater & filius aequaliter & indiuisse, neque secundum portionem, Deus vnus. & pluralitatis secundū hoc, quod vnus pater est, & vnus filius. Etiam de hoc capitulo manifestatur quod legimus in euangelio, ipso saluatore dicēte, Ego & pater vnum sumus. Ioha. 10. Sumus enim pluralitatem significat personarum. quia hic pater, & hic filius. Vnum autem vnā eandemque in patre & filio substantiam, deitatemq. consignat, vt uere pater & filius vnus Deus sit, cum ambo, idest, pater & filius unum sunt secundum deitatem, non vnus secundum personas. Ego & pater unum sumus, hac una uoce & Sabellius excluditur, & Arius cōfutatur. Sabellius enim ipsum dicit patrem, qui sit & filius, hoc modo, tamquam si vnus habeat duo nomina. & interpretatur unum ideo dictum, vt unius personae singularitas crederetur. Contra uero Arius respiciens ad hoc, quod ait, sumus, in hoc sermone, pluralitatem intelligens, introduxit impiam pluralitatem Deorum, credens

credens vnum sempiternum Deum, & alium, qui
esse coeperit Deus. vnum omnipotentem, & alium,
qui non sit omnipotens. Sed o caecitas, in vtrisque
habent ante oculos, quod pie videant, & incautis
offensionibus impie litigare contendunt. saltem
commodent sibi sensus suos, & pie fidei perspicient
veritatem. Sabellius admiratione virtutum, quas
Christus operabatur, Christum Deum verum esse
credit, & non qui aliquando coeperit, sed qui sem-
per fuerit, & possit omnia. credat hoc Arrius, & nō
blasphemat in Christum, quem filium confitetur.
Item Arrius negat Christum esse patrem, neget hoc
& Sabellius, & pie credat, quod Christus uere Deus
est, non existens pater, sed filius. adhuc apertius di-
cam. Sabellius vincat Arrium, quod Christus verus
Deus est, & Arrius uincat Sabelliū, quod Christus
sub confessione veri Dei verus & filius est, & mihi
catholico ambo vicerunt, immo & mecum ambo
vincunt impietatis errorem, cum mecum intellex-
rint sacrae fidei ueritatem, quae & pluralitatē perso-
narum intellegit, & vnitatem deitatis in hac pronū-
tiatione Domini dicentis, Ego & pater unū sumus.
Sed hanc diuinam pronuntiationem, & hanc piam
diuinae pronuntiationis intellegentiam Arrij secta-
tores cū quaerunt subuertere, alio modo interpre-
tantur, & dicunt, vnum sunt quidem, sed non sub-
stantia, non deitate, non potestate, sed voluntate,
idest, quia unam eandemque habeant uoluntatem,
ideo ait, ego & pater vnum sumus. Dicite o impijs
fimi,

simi, substantium verbum dei est. & qui linguae
sermonem dedit, nescit loqui, & ignorauit altum
sensum uestrum proprijs & competentibus sermo-
nibus explicare, & inefficax fuit dicere, ego & pa-
ter unum uolumus. si tamen hoc in loco unitatem
voluntatis, & non substantiae ac deitatis volebat in-
tellegi. Sed nunc, quaeso, Regina memineris, quae
capitula ex persona haereticorum scribere dignata
es. ipsi haeretici aiunt, qui me misit pater, ipse mi-
hi praeceptum dedit, quid dicam, & quid loquar.
&, Descendi de caelo, non ut faciam uoluntatem
meam, sed uoluntatem eius, qui misit me, patris.
Hoc artificium haereticorum est, ut alibi negent,
quod alibi confitentur. Ut cum se vident praesen-
tium quaestionum absolutionibus uehementer adstrin-
gi, serpentino lubrico semper eludant. Certe dicitis
o haeretici praeceptum dedisse filio patrem, quid
dicat, quid loquatur. & quomodo quasi nesciat
loqui, vos verba eius emendatis. immo iam patris,
quia filius quod dicit, quod loquitur, secundum
praeceptum quod dedit ei pater, & dicit, & loqui-
tur. Iam ne intellegitis, quia cum profano spiritu
aduersus filij deitatem exercere cōtenditis uestram
amentiam, etiam in patrem prorumpitis insanien-
tes. Clamat filius, Ego & pater vnum sumus, & vos
quasi grammatici velut inefficaciam dominicae
pronuntiationis suppositi verbi demutatione sup-
plentes emendatis, & dicitis, hoc quod ait, sumus,
uolumus, intellegendum est. ut scilicet sic dictum
sit,

Iohan. 12.

Iohan. 6.

Iohan. 10.

- fit, ego & pater vnum volumus. Sed reclamat filius etiam contra vos dicens illa, quae dixit ad vestrae impietatis participes Iudaeos. Quare loquelam meam non cognoscitis. Habeant locum suum parabolae, & allegoriae, & aenigmata, hoc tamen loco apertissime, & plene dictum est, Ego & pater vnum sumus, & quomodo vnum sunt, alibi quoque declarat, cum dicit, Credite mihi, quia ego in patre, & pater in me est. & ne videretur ipse de se usurpare, quod non erat, ut veritatem dictionis ostendat, praemisit dicens, Non creditis quia ego in patre, & pater in me. verba quae ego loquor vobis, a me ipso non loquor. pater autem in me manens ipse loquitur, & opera quae ego facio, ipse facit. Sed & alibi. Sicut docuit me pater, haec loquor. & qui me misit, mecum est, & non reliquit me solum. quia quae placita sunt ei, facio semper. Non quia filius ignoraret quid sibi loquendum erat. Quid est enim quod Dei sapientia ignoret, sed ut duritiam indomitae fidei tuae ad piam diuinam unitatis intelligentiam † patris quoque molliret, ait, Pater in me manens ipse loquitur. vel illud, sicut docuit me pater, haec loquor. Sicut autem opera filij, opera patris sunt, eo quod faciente filio, pater in ipso manens faciat, ita quod loquitur filius, pater in ipso manens loquitur non aliud, quam quod loquitur filius. quia nec filius aliud loquitur, quam quod loquitur pater in ipso manens. Eadem ergo patris & filij loquela est, sicut eadem & operatio. & ideo dicebat, alioquin propter

† forte leg.
Patris quo-
que noie
Iohan. 14.
Iohan. 8.

pter opera ipsa credite. Quae utique similiter faciebat ut pater, ut postremo vel auctoritate operum crederetur. quia filius in patre est, & pater in filio. Hoc autem quomodo intellegendum est quod ait, Ego in patre, & pater in me, iam supra expositum est. Sed & nunc breuius dicam. Secundum indifferentiam substantiae audiendum est, ego in patre, & pater in me. Sed & illud quod ait, ego & pater vnū sumus, secundum indifferentiam substantiae vnum sunt pater & filius. Nolo ergo impie haeretice ut indifferentiam substantiae patris & filij adimas, & importune vnitatem volūtatis interseras, quam alibi impie negas dicendo, scriptū est, Descendi de caelo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me, patris. Qui in hoc capitulo ignorās dictionis eius sacramentum, tam impie negas patris & filij vnā esse voluntatem, quomodo tibi credam, quia sinceriter confiteris, quod vna eadem volūtas patris & filij significetur in hoc, quod pronunciauit Dominus dicens, ego & pater vnum sumus. Tu si vere credis, quod pater & filius vnum sunt voluntate, non video quomodo negare possis, quia & substantia, & diuinitate, & potestate vnum sunt. Quare enim non vna substantia sit, vna diuinitas, & potestas, quibus vna voluntas est. Si enim ex aequo illis voluntas est, ex aequo & diuinitas est. Si non ex aequo diuinitas, nec ex aequo volūtas. Dei enim voluntas, & cuiuslibet, non tamen Dei voluntas, † pariare non potest. quia alia est vis voluntatis

Iohan. 6.

† Pariare, id est, esse par.

eius, qui Deus est, & alia vis voluntatis eius, qui Deus non est. Voluntas Dei naturaliter bona est, perfecta est, indemutabilis est, semper eadem existens, & sine initio existens, & sine fine perseverans. Voluntas vero eius qui non est Deus, eo quod habeat initium, sicut & ipse qui non est Deus, potest & nutare, potest & verti, sicuti & ipse qui non est Deus, ac per hoc non vere bona, quia non naturaliter bona, nec vere perfecta, quae potest verti, & minui, ita, ut quod hodie voluit, crastino nolit, ut quod hodie nolit, crastino velit. Dicā exēplo apertius, Angelus iste, qui nunc diabolus est, antequam fieret diabolus, bonam habuit voluntatem, sed ubi factus est diabolus, proprii arbitrij agitatione amisit bonam voluntatem. ideo scilicet, quia ex factura subsistit, & non naturaliter Deus est. hoc & de omni creatura rationabili sentiendum est. etsi enim quidam eorum non declinauerunt, neque declinant a bona voluntate, tamen in natura habent posse declinare, quia creaturae sunt, & non Deus. Hoc enim quod non declinant ex disciplinae perpetua observatione obtinent, nō ex naturae indemutabilis veritate. Deus autem ipse solus sine initio bonus, & perfectus, & inconuertibilis est sine initio, habens quoque bonam voluntatem, & perfectam, & inconuertibilem, non institutione, neq. ex profectu observationis habet bonam, & perfectam, & inconuertibilem voluntatem, sed ex naturae indemutabilis veritate, qua & bonus, & perfectus, & inconuertibilis

bilis Deus est. Viderit, si qua fortassis est haeresis, quae hunc sensum respuat, tu tamen praecipue ad hoc Arriane consentis, qui & ipsum filiū Dei, quem totius creaturae dominum confiteris, vertibilem, & mutabilem dicis, quod eum a Deo factum de nihilo praedicas, nō tamen de Deo vere natū. si haec tibi sentētia est, quod omnis creatura vertibilis est, & mutabilis, Christum autem dicis esse creaturam, ergo & ipse, secundum te, ex cōdicionē naturae vertibilis, & mutabilis existens, non habet inconuertibilem, & indemutabilem voluntatem. Et quomodo interpretaris, quod pater & filius vnum sunt voluntate, cum patris & filij, secundum te, diuersae sint voluntates, & contrariae, quia scilicet vna est indemutabilis, & inconuertibilis, alia vero mutabilis, & conuertibilis. deprehenderis & detegeris haeretice fraudulente, quomodo conaris simplices animas circumuenire, & capere. Constrictus enim & coartatus testimonio dominicae pronuntiationis dicentis, Ego & pater vnum sumus, vt de hac voce qualitercumq. euoles, quae claris sermonibus in patre & filio vnitatē deitatis ostendit, succubuiſti necceſſitate, nō arbitrio, ad hoc, vt vel ad momentū in praesenti capitulo summis labijs, & vt ita dixerim, superficie sola verborum vnitatem voluntatis interſeras, quo expreſſius, & viuacius, & medullitus vnitatem deitatis excluderes. Tollis enim sensum, unitate substantiae, qui facile creditur ex ipsa simplicitate verborum, & interpretaris sensum, unitate uoluntatis.

ad similitudinem
m. d. g. e. t.
m. d. g. e. t.

forte autē

Colo.

Iohan. 8.

† desit for-
te, agis, aut
simile. .

Colos. 1.

1. Cor. 1.

luntatis. ut quia supradicta ratio eius non facile apud omnes intellegitur, interim simplicem decipias auditorem, cum illud † ne unitatem diuinitatis intellegat. Nam & unitatem uoluntatis in patre, & filio, fides catholica sincerissime & uerissime credit, nō labijs tantum, sed & toto corde, quae & unitatem substantiae, & diuinitatis agnoscit. Sicut enim indemutabilis, & inconuertibilis est substantiae cum patre filius, ita & indemutabilis, & inconuertibilis uoluntatis est cum patre filius. Atq. ideo una uoluntas est patris, & filij, sicut & una uirtus, & una imago. magis aut dixerim, quod ipse filius uoluntas est patris. Sicut enim patris, & filij una imago cum sit secundum Moysen, tamē & ipse filius imago Dei inuisibilis scribitur ab Apostolo, ita & una uoluntas cum sit patris & filij, pie definitur, quod uoluntas patris est filius. Sicut est Dei inuisibilis imago, similiter & de uirtute intellege. Fides enim catholica dicit, unam uirtutem esse patris & filij. & tamen scribit Apostolus, Christum Dei uirtutem esse, & Dei sapientiā. Pie ergo dictum est, quod filius uoluntas est patris, sicut idem ipse est sapientia Dei. Et tamē si adhuc mouet hic sensus, intende ad ea, quae dicimus. certe Dei sapiētia Christus est. Quid autem est Dei uoluntas, quam Dei sapientia. non enim in Deo aliud uoluntas, & aliud sapientia. in hominibus quidem potest esse uoluntas, non tamen haec ipsa sapientia, quia uoluntas hominis eruditione, & meditatione, & profectu ad sapientiam sibi

sibi possibilem, peruenit. Dei autem voluntas non eruditione, non meditatione, non profectu ad sapientiam peruenit, sed ipsa nihil indigens, naturaliter substantiua sapientia est. Vnde & Christus Dei sapientia existens, Dei quoque voluntas est, quia in Deo non aliud voluntas, & aliud sapientia.

DE EO QVOD HAERETICI DICVNT.

Ex nihilo, inquit, Deus sibi filium fecit.

Si fecit eum ex nihilo, creatura

est, & non filius. c. 2.

DAVID vno lapidis ictu Goliae frontem percutiens magni corporis formam strauit inimicum. Sed nostrae non est virtutis de vno lapide vincere, duplici, vt opinor, ex causa. quia nec nos tales vires habemus, quales habuit & Dauid, & isti nimis frontem praeferunt impudentiae impietatibus obduratam. unde iam licet multos lapides non in uacuum miserimus, tamen adhuc in Dei gratia repetendum nobis est, & impudens eorum frons illa, quae est sine signo Domini, crebris testimoniorum lapidibus elidenda est, ut, etsi non caro eorum effundit cruorem, multis effossa uulneribus, tamen uel pudor suffusione sanguinis erubescat, si etiam ex ijs, quae illorum scripseras, opprimantur. Haec uerba haereticorum ais esse. Ex nihilo, inquit, Deus sibi filium fecit. Si fecit eum ex nihilo, creatura est, & non filius.

lius. & quid est, quod filium dicis, quem creaturam esse confirmas, cum dicis eum factum ex nihilo esse: non ergo potes & filium eum dicere, & creaturam. filius enim ex natiuitate consistit, creatura uero ex factura. Quid tibi contraria profiteris. unū elige de duobus, dic aut filium uere filium, aut creaturam uere creaturam. Si ita filium dicis, ut uere filium dicas, negasti eum esse creaturam. & quomodo de nihilo factum eum esse dicis, quem uere filium confiteris. Si autem dicis eum uere esse creaturam, cur eum filium nominas, cum in eo istius nominis abneges veritatem. Sed de uiuis lapidibus diuinæ vocis percutiamus frontis eius impudentiā. Tu dicis eum esse creaturam, ego dico eum esse filium. quis inter nos de professionis ueritate pronuntiet. puto, quod libenter habeas, ut ille iudicet, a quo tu, renuentibus nobis, factum dicis Christum ex nihilo. Audiamus ergo quid de caelis ipse pronuntiet. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene conplacui. numquid dixit, hic est, quem ego feci ex nihilo. & vide, quia tunc primū dixit, quando IESVS ut homo accessit ad baptismū. &, puto, non alia ratione, quam quia poterat credi non esse filius Dei, qui corporeus videbatur, & inter ceteros homines ipse quoque ut homo peccator ueniebat ad baptismum, cum peccata propria non haberet. Ne ergo, cum sacramentum baptismatis in homine adsumpto cōsummat IESVS, non uere Dei filius crederetur, clamat de caelo pater, Hic est filius meus dile-

Marth. 17.

Ibid.

us dilectus. Intellexerat quidem & Iohannes suum illum esse Dominum, quando & venienti ad baptismum ait, Ego a te debeo baptizari, & tu venisti ad me. Sed ne forte apud alios Iohannis testimonium non tam magnum videretur, ut vinceret fidem carnis, & humilitatis in Christo, & omnia omnino, quae per carnem eius agebantur, ipse, quo nemo maior, ipse, quo nemo melior cognitor, dat testimonium de caelis dicens, Hic est filius meus dilectus, in quo bene complacui. In quantum enim manifesta fides erat circa carnem Saluatoris, in tantum & manifesta fides esse debuit circa deitatem Saluatoris. tunc enim & verus Deus est, si sit & verus filius. carnem quidem eius, vel potius hominem dicam, nemo ambigebat. quia nec ambigi poterat. Sed illud quod in homine erat, & natum cum homine, quia videri per naturam non poterat, ne esset incertum, voce, & quasi digito patris ostenditur dicentis, Hic est filius meus dilectus, in quo bene complacui. & interea pari auctoritate fides utriusque substantiae, id est, Dei & hominis commendatur in Christo. Hominis enim in se fidem Dei filius ipse signabat per conceptionem, & partum Virginis, per infantiae vagitum, per cunas, & inuolumenta, per ipsa matris vbera, per ipsa materni lactis alimentum, per incrementa [†] corporeae aetatis, per hoc ipsum, quod venit, ut baptizaretur. Vides quomodo interim usque ad baptismum expressit in se hominis veritatem, tanto pressius hoc agens, quanto & difficilius credi poterat, Deum in hominem fie-

Matth. 3.

† forte, corporea

ri. & ne forte ad hoc coactum putes, & non sponte
Philip. 1. filium Dei, filium quoque factum esse hominis, au-
di Apostolum dicentem de eo, Qui cum in forma
Dei esset constitutus, non rapinam arbitratus est,
esse se aequalem Deo, sed semetipsum exinaniuit,
formam serui accipiens. Si ergo semetipsum exina-
niuit formam serui accipiens, non coactus est, sed
sponte factus est filius hominis, existens in forma
Dei, Deo aequalis. Habes igitur filium exprimen-
tem in se fidem hominis. item videamus fidem in
eo diuinitatis expressam. & licet sufficienter supra
de fide eius diuinitatis expressum est, & adhuc sint
alia quoque multo copiosiora, tamen illa nunc ta-
ceo. sufficit enim mihi si fidem diuinitatis in Chri-
sto solus interim pater ostendit dicens. Hic est fi-
lius meus dilectus, in quo bene complacui. Quid
ais haeretice. credis sine dubio Christo, quod se fi-
lium hominis fecerit. quid censes de patre. est ne
veridicus apud te, cum Christum filium suum esse
testatur. si non credis patri, cum Christum filium
suum esse testatur, iam maioris apud te auctorita-
tis est Christus, cui de fide in se hominis credis, &
minus idoneus est pater, cui de filij testatione non
credis. Et quomodo patrem maiorem Deum vin-
dicas, cuius vocem quasi minimi depretias. vel
quomodo Christum Deum minorem adseris, cui
tantum credis, quantum nec ei, quem maiorem
praedicas. magnus iste honor tuus est, quem patri
defers, vt ei non credas de filio suo profitenti. Qui
tamen

tamen iterum & alibi profitetur illum suum filium
esse, quando cum apostolis Petro, & Iacobo, & Io-
hanne Dominus ascendit in montem, & refulsit fa-
cies eius sicut sol. Percutiat iterum diuinum testi-
monium tuae frontis impudentiam, Et ecce, inquit, Matth. 17.
nubes lucida inobumbravit eos, & ecce vox de nu-
be dicens, hic est filius meus dilectus, in quo bene
conplacui. ipsum audite. Certe Moyses, & Helias
pariter videbantur cum eo loquentes, quos utique
de adoptione factos esse filios Dei negare non po-
tes. & quomodo de solo Christo vox diuina testa-
tur dicens, hic est filius meus dilectus, in quo mihi
conplacui. ipsum audite. Si enim & Christus de
adoptione filius est, cum staret inter duos filios ado-
ptiuos, dixisset utique, & hic filius meus est, ne
Christus solus filius esse crederetur. at cum dixit,
hic est filius meus dilectus, adoptionis filios separa-
uit, ut proprietates verae natiuitatis in Christo solo
filio crederetur. Sed non sufficit ut Christum tan-
tummodo filium suum esse profiteretur, addidit
etiam quod vero filio debebatur, dicens, ipsum
audite. magnam, immo & parem sibi auctorita-
tem ostendit in filio, cum ita audiendus est filius, ut
audiendus & pater est. ipsum, inquit, audite. quid-
quid ergo iam dixerit Christus, audiendus est. &
videamus, si nusquam se dicit esse filium Dei, si nus-
quam se Deum patrem habere profitetur. ipsius
vox est, Omnis plantatio, quam non plantauit pa-
ter meus, eradicabitur. Et iterum, Domum patris Matth. 15.
Iohan. 2.

mei fecistis domum negotiationis. Alibi quoque,
 Iohan. 9. Et tu credis in filio Dei. Numquam praesumeret
 dicere, pater meus, & patris mei, & tu credis in
 filio Dei, nisi esset confidentia naturae, quae vin-
 dicat vocabulum veritatis in patre, de conscientia
 propriae natiuitatis. Quid enim insolenter ille lo-
 queretur. qui semetipsum humiliavit factus oboe-
 diens usque ad mortem crucis. Sunt & alia testimo-
 nia plurima. sed nos nunc non librum scribimus,
 ut omnia prosequamur, sed causa breuitatis paucis
 testimonijs summas claudimus, ut vox illa obrua-
 tur, quae negat Christum verum esse filium Dei.
 Sane dicit se Christus filium quoque esse hominis
 Mar. 14. cum ait, Et videbitis filium hominis. Et, Quem di-
 Matth. 16. cunt esse filium hominis. Hoc est enim sacramen-
 tum fidei in Christo, ut cum illum filium Dei esse
 credideris, credas quoque & filium hominis esse
 eum factum. Illud enim, quod filius Dei est, natu-
 raliter possidet, hoc autem, quod filius hominis fa-
 ctus est, quia [†]beneficus nobis praestitit. & ideo qui
 Christum filium Dei esse non credit, impius est, sed
 & qui Christum filium hominis esse factum confi-
 teri dedignatur, ingratus est. Tu tamen haeretice
 credis quod Christus filius hominis factus est, &
 cum hoc ipsum de se Saluator dicat, non abnuis.
 Matth. 2. At vero cum dixerit pater, Hic est filius meus, &
 cum dixerit filius, Pater meus, tu ut cor Pharaonis
 obduras, & non credis. Superest impudentiae
 tuae, ut quasi melancholicus non vera perspicies,
 patrem

† forte, be-
 neficia, uel
 beneficus
 nobis per-
 stitit.

patrem & filium dicas esse mentitos. Non, inquit, nego filium, sed nego verum filium. ergo & Petrus ideo beatitudinis vocem promeruit, quia Christum verum filium esse non credidit, licet filium Dei vi- Matt. 16.
 ui sit confessus. Magnum re vera confessae fidei sacramentum est in Petri conscientia, vt cum labiis dicat, Tu es Christus, filius Dei viui, in corde ta- Ibid.
 men habeat, quod non sit verus filius Dei viui. Ego homo sum, verba audio, verba intellego, interpretationem tacitam cordis audire non possum. Christum filium dixit Dei viui, nisi & adoptiuum adiecerit, ego aliud nihil intellego, quam quod & loquitur. Viderit † si Christus, qua dominus & De- † forte, scilicet.
 us cor aspicit. mihi tamen qui auribus tantum audio, debuit etiam per vocem fieri cordis eius manifesta confessio, propter quem & Petrus interrogatur. non enim sibi soli Petrus interrogatus est, sed & omnibus nobis, vt cum ille de Christo bene confitetur, & nos similiter disceremus pari confessione ad beatitudinem peruenire. † & interea videamus si † forte. Sed
 digne Petrus beatitudinis praeconium consequitur credens in corde quod non sit verus filius, sed adoptiuus. Si digna haec patris reuelatio est, & non potius carnis & sanguinis, plurimi certe adoptione sunt filij Dei, & non solum Hieremias, qui adhuc cum esset in vulua matris, sanctificatus est. neque solus Iohannes Baptista, qui in vtero matris in- Luc. 1.
 fans exultauit in spiritu. Sed neque solus Helias, qui mortem adhuc vsque passus non est, vel quilibet

bet ex numero Prophetarum, ex quibus vnus, vt in
 Matth. 16. euangelio relatum est, putabatur Christus. sed ad
 hoc nomen adoptionis, meretrices, & publicani,
 quamuis emendatione venerunt. & ne quis me pu
 tet blasphemare, audiat in euangelio dici, Mere
 Matth. 21. trices, & publicani praecedent vos in regna caelo
 rum, ubi non nisi filij adoptionis sunt. cum ergo
 nec blasphemis, nec turpibus adoptionis gratia de
 negetur, si corrigant se, hoc pro magno sacramen
 to pater Petro reuelauit, quod scilicet filius quidem
 Dei viui est, sed adoptione potius, & non natiui
 tate, & tantum nomine, non etiam & nominis ve
 ritate. Plane qui hoc credit, non beatus ille est, sed
 miserrimus omnium, habens non solum intellegen
 tiam carnis, & sanguinis, verum etiam & spiritum
 Diaboli. Sed quaeso Regina, sentias, quod multa
 in hoc loco dici poterant, quae, ad consequentia
 festinans, praetereo, credens quod data occasione,
 quasi vna de sapiētissimis plus possis sentire, quam
 Pron. 9. loquimur, secundum sententiam Salomonis, Da sa
 pienti occasionem, & sapientior erit. Haec vestra,
 Arriani, doctrina est. haec vestra interpretatio sin
 gularis. hoc secretum fidei vestrae mysterium. ado
 ptione, inquit, Christus est filius, & non verus fi
 lius. interrogemus & Iohannem. potest & hic ve
 rum didicisse, siue quia interfuit, cum Petri lauda
 ta confessio est, siue ex peculiari dilectione Salua
 Iohan. 13. toris, qua ita erat ei proximus, vt etiam supra pe
 ctus eius recumberet. videamus, quid haerens pe
 ctori

ctori eius hauserit. Deum nemo vidit umquam, nisi Iohan. 1.
unigenitus filius, qui est in sinu patris. Nulla creatura uidet Deum, secundum hoc, quod Deus est, & ideo ait, Deum nemo uidit umquam. Sed sequitur, & dicit, nisi unigenitus filius. ergo unigenitus filius non est creatura, qui Deum uidet, quem nulla uidit creatura. & ne forte unum eum de adoptiuis filiis crederes, amputauit sensus impij occasionem, cum eum dixit non solum filium, sed etiam unigenitum filium. Hoc nomen non habet socios, & licet dicantur alij filij, adoptione tamen, non natura sunt filij. sed Christus solus unigenitus filius est, quia solus uerus filius est, non adoptione, sed natura, non nuncupatione tantum, sed & genere. solus, inquam, uerus filius est, qui etiam in sinu patris est. filij adoptiui in sinu Abrahae sunt, qui autem uerus filius est, & unigenitus filius est, in sinu patris est. intellege tamen & in hoc inseparabilem paternae substantiae filium, quod in sinu patris dicitur esse. item legimus, Sic enim dilexit mundum Iohan. 3. Deus, ut filium suum unigenitum daret, ut omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat uitam aeternam. Non uideo, quomodo dilectio Dei commendetur ad mundum, si non uerus, & unigenitus est filius, quem dedit pro mundi redemptione. Mundus sine dubio creatura est, si Christus creatura est, quid contulit mundo, dans pro creatura creaturam. Omnis creatura seruili condicione censetur. si Christus creatura est, seruus est. quomodo redemit

redemit ad libertatem, cum seruus nullo iure possit conferre libertatem. & tamen Abraham, ut commendaret dilectionem, quam habebat ad Deum, proprium, & uerum unigenitum, & dilectissimum filium obtulit in holocaustum, cum hoc ipsum Deus ad probandam eius in se dilectionem fieri praecipisset. Et tu dicis impie, quia Deus uolens commendare dilectionem suam mundo, non habuit uerum filium, quem daret, sed usus est necessitate, more steriliū. ut, quia uerum de se genitum filium non habuit per naturam, uel ex nihilo factum daret. Dic impie, ergo maiore uirtute dilectionem commendauit Abraham, proprium, & unigenitum filium offerens, quam Deus, qui non habuit proprium, neque uere unigenitum dedit. Et est, quod uelit Deus magnopere commendare, & inferius non commendat, cum commendauerit homo. & ille Deus, quem maiorem praedicas, minor est homine in commendanda dilectione. minus enim commendauit dilectionem, si non uerum & unigenitum filium dedit pro mundi dilectione. & Abraham plus commendauit, qui proprium & unigenitum obtulit. Sed absit haec impietas, ut uel in dilectione commendanda minor sit Deus, qui est per omnia inaeestimabilis. uerum enim & unigenitum filium dedit, diligens mundum. Hoc enim Paulus uas electionis exsequitur, uolens Dei in nos commendare dilectionem dicens, Qui suo filio non perpercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. cum

dicit,

dicit, Filio suo, proprietatem veritatis expressit in
 nomine. & vide tamen, quo sermone usus est, di-
 cens, Qui suo filio non pepercit. Legisti utique di-
 centem Deum Abraham, cum filium pro Dei di-
 lectione uellet occidere, Ne iniicias manum tuam Gen. 22.
 in puerum, ne facias illi quidquam. nunc enim co-
 gnoui, quia times Deum tuum, & non pepercisti
 filio tuo dilecto propter me. Dicit & Paulus, Qui Rom. 8.
 filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tra-
 didit eum. dicit Apostolus ex Dei uoce, quomodo
 † commendaret dilectionem. improprie usus fue- † forte, cō
mendarit.
 rat uerbis diuinis, si non & hic de uero filio loque-
 retur. & tamen, quis nesciat in patre Abraham, &
 Isaac filio eius imaginem praecelesse futurae veri-
 tatis. In Deo patre, & Christo vnigenito filio eius
 sacramentum praecedentis figurae monstrauit &
 Apostolus, consignans ipsis sermonibus ueritatem,
 quibus & primum figura signata est, dicens, Qui Ibidem.
 proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis om-
 nibus tradidit eum. Si ergo figura erat in Abraham,
 cum offerret filium, ueritas autem in Deo patre,
 cum tradidit filium, quid ais doctor impietatis. ubi
 maior uis uersari debet, in figura, an in ueritate. si-
 ne dubio in ueritate. & quomodo tu minorem exhi-
 bes ueritatem, plenior uero figuram. plenior
 enim est figura, ubi uerus filius offertur, & minor
 est ueritas, ubi secundum te, non uerus filius tradi-
 tur. Sed plane maior est ueritas, & minor est figura.
 hoc si uis probari, crede uerum unigenitum filium
 E Dei,

Dei, & intelleges, quod multo plusquam Abraham gessit Deus, dans filium suum unigenitum pro mundi dilectione, secundum euangelium, uel cum secundum Paulum, suo filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum. Abraham enim licet filium obtulerit, tamen pro Dei dilectione obtulit, cui quidquid obtuleris, non aequas ad quod dignus est. & obtulit filium, quem postea quam per naturam habere non potuit, per Deum tamen contra naturam est adeptus. obtulit ergo Deo, quod ei contra spem naturae dederat Deus. & obtulit filium, facit ad scruam, si dixero, se minorem. & sine illa condicione praesenti quandoque mortalitatis lege moriturum. contra, examina quid Deus praestiterit. filium suum praestitit unigenitum, quē non sero ex alicuius adeptus est gratia, sed semper habet sine initio ex proprietate naturae natum de se, qualis & ipse pater est, qui eum genuit, inuisibilem, inaeestimabilem, sempiternum, impassibilem, & inmortalem, & omnipotentem, sicut ipse pater est, & postremo per omnia, Secundum hoc quod Deus est, aequalem ei, qui eum genuit. uides qualem dedit filium pater. Ecce iam Deus inaeestimabiliter superior inuenitur in filio. & nunc considera, quod hunc talem unigenitum filium pro mundi dilectione praestiterit. & expende nunc, quidnam sit mundus, utique creatura est. similiter & Deus quid sit, expende, utique creator est. & nunc iam compara, quem dilexerit Abraham, & quem

quem dilexerit Deus . Abraham quidem Deum . Sed recense quanta Deus Abrahae praestiterit , & inuenies , quod Abraham multo minus Deo dilectionis debitum reddidit , quam debebat , licet reddiderit , quantum reddire potuit . Deus autem mundum diligit pro nulla sibi data ab eo gratia . Vides quia multo est commendabilior dilectio Dei , quae non ex debito praestatur , quam illa Abrahae , quae praestatur ex debito . Sed uide adhuc supereminentiam dilectionis , qua Deus diligit mundum , non solum sibi , qui eum condidit nullo merito iustitiae commendatum , uerum etiam peccatorem , & aduersum se impium . Mundum ergo dilexit Deus peccatis , & impietatibus reum . non quia peccata , & impietates dilexerit mundi , sed dilexit mundum , ut de peccatis , & impietatibus mundus ipse liberetur . & audi Apostolum per haec mire commendantem Dei dilectionem , cum scribit ad Romanos , Rom. 5.
Vt quid enim Christus , cum adhuc infirmi essemus , secundum tempus pro impiis mortuus est . uix enim pro iusto quis moritur . Nam pro bono forsitan quis audeat mori . commendat autem Deus caritatem suam in nobis , quoniam , si cum adhuc peccatores essemus , Christus pro nobis mortuus est , multo magis iustificati in sanguine ipsius salui erimus ab ira per ipsum . Intellego quidem , quod hoc testimonium discuti desiderat . sed nunc quod facit ad causam , breuiter pandimus . Mundum , habitatores mundi interpretatus Apostolus ostendit , quod

E ij pro

pro impiis & peccatoribus mortuus est Christus, ut suam caritatem commendaret in nobis, qui sumus in mundo. & moritur, inquit, Christus pro impiis, & peccatoribus, quandoquidem uix pro iusto quis moritur, licet forsitan pro bono quis audeat mori. Iam ne intellegis, quam inenarrabiliter praecellat dilectio Dei, ubi est veritatis expressio, & quam minor sit dilectio Abrahae, ubi figura signata est. Non hoc dico quasi non multum dilexerit Abraham, immo tantum dilexit Deum, quantum & potuit, quantum nemo ex natis mulierum supergredi potest. Sed licet multum dilexerit Deum, & de toto corde, & de totis viribus animae suae dilexerit, tamen inenarrabili supereminentia diuinae dilectionis in infinitum superatur. Quis enim possit explicare dilectionem, quam Deus mundo praestitit, dans vnigenitum filium suum ita, ut homo nasceretur, qui Deus est, & haberet secundum carnem humana sorte initium natiuitatis, qui sine initio de patre natus est, & ille aequalis Deo in forma Dei existens semper, accepta forma seruili minor fieret, non solum patre, verum etiam angelis, immo & hominibus. nescio, si non & multum infra, † vermi quoque comparatione, & postremo, ut secundum naturam susceptae animae, vsque ad mortem tristitiam pateretur, qui totus gaudium est, non solum Abrahae, qui diem eius cupiens videre, vidit, & gauisus est, sed & omnium hominum sanctorum. Praestitit ergo mundo unigeni-

† uermium

Iohan. 8.

unigenitum filium suum, ut qui vera vita est, pendens in ligno secundum carnem, mortem crucis pateretur, occultata interim sempiterna, & inuolabili diuinitate eius, quae illi vna est cum patre eius. Vide dilectionem, ut pro mundi salute dominus maiestatis crucifigatur in terra, qui se filium Dei credentibus vitam aeternam praestat in caelis.

O te beatissimum patriarcha Abraham, cuius maxima dilectio in Deum non nisi inexplicabilis diuinae dilectionis inundatione submergitur. & nescio si non hoc totum pro respectu tuae dilectionis, & fidei Deus impio praestitit mundo. Tibi enim, & semini tuo promiserat Deus, ut heres esses mundi per iustitiam fidei, sicut docet Apostolus Paulus. Sed satis tardo, si hunc locum uolueris plenius exsequi. ad te conuertar haeretice, commouens, ut intendas quomodo Deus diligens mundum, dedit unigenitum suum filium, uel, ut ait Apostolus, quomodo suo filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum. Si sacramentum istius ineffabilis diuinae dilectionis agnosceres, numquam aduersus filium Dei impias componeres quaestiones: quas qui piaе mētis est, per illa, quae supra diximus, intellegit absolutas. Sed adhuc reliquam partem propositi testimonij videamus, ut tuae frontis impudentia multo pressius obteratur. Nam cum dixisset, Sic enim dilexit Deus mundum, ut filium suum unigenitum daret, prosequitur, & dicit, Ut omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat

uitam

† forte, nū,
uel, si non

Rom. 4.

Rom. 8.

Ibid.

vitam aeternam. Iterum dicam, si creatura est unigenitus filius, quomodo qui credit in eum, non perit, sed uitam habebit aeternam, cum credere in creaturam, sit diuinitatis offensio. Respice ad Apostolum Paulum, considera, quae obprobria, quas obsoenitates de his referat, qui, ut ipse ait, commutauerunt veritatem Dei in mendacio, & coluerunt, & seruiuerunt creaturae potius, quam creatori. Tu si sic credis, & sic colis, & seruis unigenito filio Dei, ut eum dicas esse creaturam, illa te mala miser expectant, quibus illi puniuntur, qui commutauerunt veritatem Dei in mendacio, & coluerunt, & seruiuerunt creaturae potius, quam creatori.

Adoptione, inquit, Christus filius Dei est, & non verus filius. Omnia leguntur euangelia, & nusquam scriptum est, quod Christus adoptione sit filius, & non verus filius. Et bene, quod Iohannes, ille Iohannes recubans supra pectus Domini, causam scripti euangelij referens posuit, & dixit, Multa quidem & alia signa fecit IESVS coram discipulis suis, quae non sunt scripta in libro hoc. haec autem scripta sunt, vt credatis, quoniam IESVS est Christus filius Dei, & vt credentes uitam aeternam habeatis in nomine ipsius. Est ne opus adhuc apertius explanare. multa, inquit, & alia signa fecit IESVS, & licet non sint omnia scripta, quia nec scribi poterant infinita rerum copia, tamen haec ipsa ideo scripta sunt, vt credamus, quod IESVS est Christus filius Dei, & vt fidem singulorum prouocaret,

uocaret, ostendit & praemium dicens, vt credentes uitam aeternam habeatis in nomine eius. Si [†]ue^{† forte, ve}re adoptione esset filius Dei, & non natura, si sola nuncupatione, & non etiam quod in nuncupationis intellegentia est, nusquam magis hoc ipsum explanasset, quam in vltimo scriptionis, ne fides in ambiguo derelicta, vitam aeternam perderet per credulitatis incertum. Sed euangelista, qui ad hoc positus est, vt habens gratiam sancti Spiritus illa maxime lucidius panderet, quae ad vitae aeternae praemia pertinerent, non in ambiguo clausit euangelium, sed manifestissime exprefsit. ideo scripta euangelia, vt credatis, inquit, quoniam IESVS est Christus filius Dei, & vt credentes vitam aeternam habeatis in nomine eius. Etiamne hic suspicio est creaturae in filio Dei, ubi, qui crediderit quod filius Dei est Christus, aeternam vitam possidet, & non aliter quam in nomine eius, qui utique non est creatura, sed creator, & non adoptione filius, sed uerus filius Dei. in nomine enim creaturae ne quidem vitam temporalem potest quis adsequi, nisi si aliquis eam non auferendo praestare dicatur. De nihilo, inquit, fecit Deus sibi filium. Praetereo multa testimonia. loquatur Iohannes Christi domini dilectione perspicuus, scribens epistulam ait, Omnis qui diligit patrem, diligit eum, ^{1. Iohan. 5.} qui ex eo natus est. numquid ait, diligit eum, quem fecit Deus ex nihilo. sed nec patrem omnino nominasset, nisi scisset de eo natum filium. Et fac nunc, quia

quia ita intellegendum est, ut tu haeretice interpre-
 taris, quod scilicet ab eo factus sit ex nihilo, quem
 ex patre natum dicit Iohannes, & quaero, numquid
 secundum te solus Christus factus est ex nihilo.
 Nonne, ut taceam de alijs, etiam mundus ipse ex
 nihilo factus est. ergo & mundus a nobis diligen-
 dus est, si diligendus est pater. Sed clamat idem Io-
 hannes, Nolite diligere mundum. Numquid tam
 levis est Iohannes, ut ipse sibi contraria praedica-
 ret. absit haec impietas, ut dicatur, Iohannes re-
 pugnantia sibi loquitur, qui in sancto Spiritu lo-
 quebatur. Scit distantiam facti, & nati in ipso iam
 principio euangelij sui. sicut supra expositum est,
 cum de ipso capitulo tractaretur. & ideo non ut fa-
 cturam intellegit eum, quem dicit ex patre natum,
 quia nec singulariter poneret, si hoc quod ex patre
 natum est, facturam uoluisset intellegi, sciens mul-
 tos factos esse ex nihilo, sed singulariter ponens,
 de solo uero filio posuit dicens, quod ex patre na-
 tus est. ceteri autem omnes facti sunt ut a condito-
 re. Noli ergo facere diuinis sermonibus†. Quid
 inferis, quod ille non loquitur. quid doces, quod
 ille non docuit. Si Christianus es, & si apud te ue-
 rus doctor est Iohannes, crede quod docuit. Ex pa-
 tre, inquit, natus est. hoc si credideris, diligis pa-
 trem, & diligendo patrem, diligis filium, qui ex
 eo natus est. quod si non credideris, quia ex patre
 natus est, neq. patrem diligis, neque eum, qui ex eo
 natus est. non autem diligis hoc modo, cum in patre

† forte de-
 sat, uim, uel
 iniuriam.

negas esse quod patris est, id est generare, & in filio negas esse, quod filij est, id est, nasci. Et audi nunc, quale tibi beatus Iohannes nomen inposuit dicens, Hic est Antichristus, qui negat patrem, & 1. Iohan. 2. filium. Tu quidem falso christiani tibi cognomen inponis, sed a veridico Iohanne pro sectae tuae merito Antichristus vocitaris. Mentior, si non tu in patris vocabulo intellegis creatorem, si non in filij nomine adseris creaturam. Iohannes patrem & filium nuncupat, & tu in his nominibus creatorem, & creaturam interpretaris. Merito ergo vocaris Antichristus, qui negas patrem & filium sub interpretatione impia. Sed adhuc audi, o quisquis ille es insolens & contumax in filium, & de patris persona gloriaris, & intellege, quia patrem habere non potes, si non confitearis & filium. Idem prosequitur Iohannes, Qui negat filium, neque patrem habet. qui confitetur filium, & filium, & patrem habet. Vides ubique Iohannem ipsa nomina ponere, ut nihil aliud intellegatur, quam quod est in natura nominum. & tamen, si adhuc frons impudentiae tuae potest ictus lapidum sustinere, & si tanta obstinatio duritiae tuae est, ut cum audis patrem, & filium, non tamen uerum patrem, neque uerum filium credas, ecce idem Iohannes, qui est dilectus a Domino uicem reddens dominicae dilectioni, fortiori lapide iam non tantum frontem, sed ipsum caput serpentinum tuae conquassat impietatis, scribens in ultimo epistulae suae, Scimus quia filius 1. 7. h. 5.

Dei uenit, & incarnatus est propter nos, & passus est, & resurgens de mortuis adsumpsit nos, & dedit nobis intellectum bonum, ut cognoscamus ipsum uerum, & simus in ipso uero filio eius IESU Christo. hic est Deus uerus, & uita aeterna, & resurrectione nostra in ipso. Explicari non potest, quantos aduersum te sermonum lapides, & saxa congersit sub uno hoc testimonio. Scimus, inquit, quia filius Dei uenit. Habes unam de filio confessionem. & paullulum infra post sacramenta incarnationis, & passionis eius, & resurrectionis, quae utique propter nos exercuit, subsequitur dicens, & dedit nobis intellectum bonum. sine dubio quia ipse dator bonus est, dans intellectum bonum. Non impie intellegimus, si hunc intellectum bonum dixerimus Spiritum sanctum esse, qui & dicitur spiritus intellegentiae, in quo cognoscimus ipsum uerum. Sine Spiritu enim sancto non potest ueritas cognosci. habes testimonium in euangelio, ubi & Deum ipsum sanctum Spiritum pollicetur, & de ipso ait, quod ipse mihi testimonium perhibebit. utique per Apostolos, uel per quoslibet filij Dei praedicatores, dans eis intellegentiam, qua spiritus intellegentiae uerum cognoscendi. Vnde & Apostolus Paulus scribens ad Corinthios ait, Nos autem non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum, qui ex Deo est, ut sciamus, quae a Deo donata sunt nobis. Dedit ergo intellectum bonum, idest Spiritum sanctum, ut cognoscamus ipsum uerum. Ad-

huc

huc si non intellegis de tot supra editis dictionibus, vel ex consequentibus animaduerte omnes suspiciones impiae interpretationis exclusas. vt si-
mus, inquit, in ipso vero filio eius IESV Christo. 1. Iohā. 5.
Et adhuc amplius densat piam fidem dicens, Hic est verus Deus. & nondum tacuit, sed cumulat, & exaggerat, vt impius sensus sophisticis confidens argumentationibus obruatur. subsequens enim ait, Et vita aeterna, & resurrectio nostra in ipso. Vbi sunt nunc illa impia vestra sophismata, quae Aristotelis Episcopi vestri magisterio didicistis dicentes, filius est, sed non est verus filius. Deus est, sed non est verus Deus. Ecce vno testimonio tot modis filij verum nomen expressum est, immo quia & uerus Deus est. Quomodo enim non verus Deus, qui uerus est filius. quandoquidem non solum de ueri filij nomine Deus verus probatur, sed etiam per hoc, quod vita aeterna est. Vita enim aeterna non habet initium, neque finem. ergo Deus verus est Christus, non habens initium, neque finem, existens ipse vita aeterna, quae est sine initio, & fine. Sed & cum resurrectio nostra est, potestas in eo verae diuinitatis agnoscitur, cum mortem per uirtutem resurrectionis excludit, exemplo sui, quē adsumpsit, hominis, in quo & de Virgine nasci dignatus est. in quo & nos iam resurreximus, habituri unusquisque nostrum specialem resurrectionem pro merito fidei, ac uitae, siue ad refrigerium, siue ad ultionem. Vide miser, ne adhuc non credas verum esse

filium, & incipias habere resurrectionem ad poe-
 nam perpetuam gehennae in tenebris exterioribus,
 ubi fletus oculorum est, & stridor dentium. si ta-
 men non adhuc aliquid tætrius manet impios in
 filium. Satis, ut opinor, licet pauculis testimoniis
 conprobatum est, quod sit uerus Dei filius, natus
 de patre, non factus ex nihilo. sed adhuc quaeso,
 exhibe infatigabilem patientiam, ut hoc ipsum de
 veteris scripturae vel vno testimonio conprobe-
 mus. Dicis haeretice, ex nihilo filium factum, cum
 hoc nusquam legeris. negas illud, quod scriptum
 est, quia ex patre natus est. dic mihi, cuius uerba
 sunt, Ex utero ante luciferum genui te. Si ambigis,
 respice ad initium psalmi eius, & lege scriptum, Di-
 xit dominus Domino meo, sede ad dexteram me-
 am, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum
 tuorum. Hoc testimonio ipse Saluator usus est,
 cum vult se Dominum credi, loquens ad eos, qui
 illum solum hominem natum ex semine putabant
 David, non etiam & Deum quia Dei filium. Sed &
 Paulus Apostolus hoc ipsum credens, quod & olim
 Spiritus sanctus in David locutus est, & postea ex-
 posuit, ait in epistula sua, Ad quem autem Ange-
 lorum dixit aliquando, sede ad dexteram meam
 hoc explanans, quia nemo de angelis talis, qualis
 & filius. omnes enim angeli facti sunt, solus autem
 filius natus est, cui & dicit, sede ad dexteram me-
 am, quia & solus ipse est vnigenitus filius, qui est in
 sinu patris. Non autem expositio totius psalmi ne-
 cessaria

cessaria est, sed illud solum probandum fuit, quia dominus pater dicit filio Domino meo, sede ad dexteram meam, ut & illud, quod in sequenti dicitur, non alius quam pater dixisse credatur, id est, Ex utero ante luciferum genui te. Nonne etiam hoc testimonio verissime probatum est, sepultam vocem impiam esse dicentium, quod ex nihilo fecerit Deus filium. Quomodo enim ex nihilo, cum ipse pater clamet, Ex utero ante luciferum genui te. & uide, Psal. 109. ne putes nos intellegere, quod Deus membrorum partiumve compositione consistat. Absit haec impietas. Deus enim, quodcunq. illud est, simplex est, totus idem est secundum substantiam, non pars, & pars, non membrum, & membrum, sed, ut diximus, simplex nescio quid, quod sit integrum, & perfectum, & inaeestimabile [†] tamen & inexplicabile. † forte, tantum Licet ergo talis est, ut non membris partibusve subsistat, tamen scriptura diuina cum vult nobis Dei fabricatoris veram intellegentiam commendare, ex his, quae nouimus, loquitur dicens, Opera manuum eius esse caelos, vel vnquamque creaturam. Psal. 102. quia apud homines uere & proprie opus, uel fabrica intellegitur, quod efficitur manibus. denique cum uisum est arte aliquid fabricatum, ad manus refertur artificis. similiter autem inter nos volentes filij designare naturam, uteri facimus mentionem. nemo enim de veris filiis non de utero nascitur. Et Deus ergo uolens ex se natum filium demonstrare, dixit, quod eum ex utero genuerit, ne tu haeretice calum-

calumniareris ex nihilo. Sed sicut cum Deus manibus fecisse dicitur, ut Deo dignum intellegendum est, ita & cum ex utero genuit, non contra, quam
† tantum Deo dignum est, opinemur. Illud † tamē certissime
confitendum est, quod uerus est conditor in significatione operis manuum, & uerus est pater in significatione uteri gignentis, etsi nihil in se membrorum habeat. Sed quia soletis dicere o Arriani, in Deo id ipsum est facere, quod & generare, opportune & hanc uestram peruersitatem de praesenti occasione conuincam. Multa sunt nempe opera manuum, sed vnus est vnigenitus filius ventris. non ergo id ipsum est facere, quod & generare. & omnia quidem per verbum, & in sapientia facta sunt. Verbum autem, siue sapientia, non per aliquem, sed ex Deo nata sunt. unde non id ipsum est facere, quod & generare. Nisi enim esset distantia inter facere, & generare, nihil prohibebatur dicere, manus meae generauerunt te, & caeli uentris mei sunt opera. Sed sicut dictio multam habet differentiam, ita & res, quas dictio determinat. Ex
uterō, inquit, ante luciferum genui te. hoc autem dicit pater ad filium, non quod filius ignoraret, sed ut nos scire possemus proprietatem patris ad filium, vel filii ad patrem, ideo ita scriptum est, sicut & ipse vnigenitus filius existens sapientia ait, ante
omnes autē colles genui me. Vnde & hoc loco ante luciferum genitus esse dicitur. In luciferi vocabulo omnis ubi ubi lucidior creatura signatur. unde

de cum dicitur, ex utero ante luciferum genitus, hoc specialiter docetur, quod vere ex patre sit natus, & non factus. quod autem ait, ante luciferum, ante omnem creaturam significat, secundum quod dictum est, Et ipse est ante omnes. Coloss. 1.

PERCVTIAMVS & aliam eorum blasphemiam, per quam, vt scribis, dicunt quod non sit omnipotens filius. & hoc breuiter faciam, ne longius extendens, laborem legenti tribuam. Dicant, quando non est omnipotens, per quem, vt ipsi quoque consentunt, omnia facta sunt. dent vnum opus patris, quod non fecerit & filius, ut probent non esse omnipotentem filium. at cum nullum sit opus, quod non patris existat, & filij, sine dubio omnipotens est filius, faciens quaecumq. facit omnipotens pater. Sufficit si hoc ipsum etiam diuinis testimoniis adprobemus. Apud Prophetam Zachariam legimus. O, o, fugite a terra Aquilonis, dicit Dominus, quoniam a quattuor ventis caeli colligam uos in Syon. resaluamini, qui inhabitatis filiam Babylonis, quoniam haec dicit Dominus omnipotens, post honorem misit me super gentes, quae exspoliauerunt uos. quoniam qui tangit uos, sicut qui tangit pupillam oculi ipsius. quoniam ecce ego infero manum meam super eos, & erunt spolia, qui spoliauerunt illos, & scietis quia Dominus omnipotens misit me. Si intendas huic capitulo, inuenies quod filius omnipotens a patre omnipotente

rente sit missus, ut positis in captiuitate subue-
 niat. considera enim prophetam dicere, Haec dicit
 dominus omnipotens, & audiamus propheta re-
 ferente quid dicit dominus omnipotens, post ho-
 norem, inquit, misit me super gentes, sine dubio
 filius est, qui post honorem missum esse se dicit su-
 per gentes, quem propheta dicit dominum omni-
 potentem. Hic ergo filius existens dominus omni-
 potens, ut supra dictū est, ab omnipotente missus
 est patre. Sed & Apostolus Iohan. in Apoc. haec di-
 cit, Amen testis fidelis, initiū creaturae Dei, qui est,
 & qui erat. Et Salomon inter cetera ait de sapien-
 tia, quae vtique Christus filius Dei est, Splendor
 est enim lucis aeternae, & speculum sine macula
 Dei maiestatis, & imago bonitatis illius, & cum sit
 una, omnia potest. Quomodo non omnipotens
 est, cum possit omnia. Nam & supra de eadem sa-
 pientia dixerat, omnem habens uirtutem. ergo om-
 nipotens est, omnem habens uirtutem. Sed adhuc
 ipse Salomon ait, de eadem sapientia, Et perma-
 nens in semetipsa, qui uenturus est dominus Deus
 omnipotens, sed & omnia innouat. Agnosce
 omnipotentiam eius, cum omnia innouat. agno-
 sce interea & quod indemutabilis est, cum in semet-
 ipsa permanet, omnia innouans, id est, licet omnia
 innouet, ipsa tamē indemutabilis perseverat, quod
 nisi Dei omnipotentis est. Sed quia uere indemu-
 tabilis est filius, & conditor omnium, etiam his
 psalmorum uersibus approbatur, In initio tu do-
 mine

† for. e. de-
 sit, non.

Psalm. 101.

mine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt caeli. ipsi peribunt, tu autem permanebis, & omnes sicut uestimentum ueterascent, & sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur. tu autem idem es, & anni tui non deficient. Hoc de filio Dei scriptum interpretatus est Paulus scribens ad Hebraeos. Habes ergo per haec capitula & omnipotentem filium, & indemutabilem, & omnium conditorem, sicut & omnium artificem, dicente Salomone, Omnium enim artifex docuit me sapientia. Sap. 7.

Sed ne duos omnipotentes intellegas, praecauendum est. licet enim & pater sit omnipotens, & filius, tamen unus est omnipotens, sicut & unus est Deus. quia patris, & filij eadem omnipotentia est, sicut & eadem deitas, secundum quod supra pro uiribus, & condicione temporis coartantis expressum est, sed & nunc inferius explanabitur testimonio Esaiae prophetae, Fatigata est Aegyptus, & negotiatio Aethiopū, & Sabam, uiri excelsi ad te transibunt, & tui erunt serui, & post te sequentur adligati uinculis, & adorabūt te, & in te deprecabūtur, quoniam in te est Deus, & non est Deus praeter te. Esa. 45.

tu enim es Deus, & nesciebamus, Deus Israel Saluator. erubescant, & confundentur omnes, qui aduersantur ei, & ibunt cum confusione. Intende, quia ad filium dicitur, & tui erunt serui, & post te sequentur adligati uinculis, & adorabunt te, & in te deprecabuntur. Ergo & hinc Deus uerus ostenditur filius, cum adoratur. Dei enim est adorari.

G siquidem

liquidem & alibi docet Apostolus de filio Dei esse
Hebr. 9. scriptum, Et adorent eum omnes angeli Dei. scilicet quia uere Deum, & dominum. Sed in praesenti testimonio Esaiae sicut ipse Deus, sic etiam in
Esa. 45. ipso Deus est. ait enim, Quoniam in te Deus est, & non est Deus praeter te. Et cum dixerit in Deo Deum esse, subsequitur, & dicit, Tu enim es Deus, & nesciebamus, Deus Israel Saluator. Ergo cum Deus in Deo est, & non est Deus praeter eum, in quo Deus est, & ipse est Deus Saluator Israel, ostenditur unitas diuinitatis in patre, & filio, sicut & omnipotentiae, & quidquid omnino diuinae substantiae est, hoc solo differens a patre filius, quod ille pater est, & hic filius, id est, quod ille genuit, & hic natus est. non tamen quia natus est, minus habet aliquid, quam quod in Deo patre est, imago
Hebr. 1. Dei inuisibilis existens, & splendor gloriae, & character substantiae eius. Hoc qui de filio Dei non credunt, Esaiae sententiam sustinebunt dicentis,
Esa. 41. Erubescant, & confundentur omnes, qui aduersantur ei, & ibunt cum confusione. Sed & Ieremias de
Baruch. 3. filij deitate exprimit dicens, Hic Deus noster est, & non deputabitur alius absq. eo, qui inuenit omnem uiam prudentiae, & dedit eam Iacob puero suo, & Israel dilecto sibi. post haec in terra uisus est, & cum hominibus conuersatus est. Non utiq. pater Deus, sed filius factus homo in terra uisus est, & conuersatus est cum hominibus, naturam in se hominis exercens sine peccato propter nostram salutem.

lutem. de quo & legimus, Et uerbum caro factum est, & habitauit in nobis, & uidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti a patre. Si ergo uerbum caro factum est, & habitauit in nobis, natus ex uirgine nobiscum Deus, quo nunc haeretice proficis, Si infirmitates adsumptae carnis obicias, si animae humanae, quam cum carne suscepit, utiles nobis aestus describas, cum constet eum, secundum quod Deus est, & Dei filius, esse per omnia ut patrem impassibilem. Ideo enim & illa quae sunt deitatis eius praemisimus, ut iam si quid humilitatis, & infirmitatis in Christo legitur, non deitas eius uiolata credatur, sed naturae suscepti hominis, & disciplinae, † quam tradebat, exsecutio probetur. Vanum est enim uoluisse ut hominem nasci, licet ex uirgine † tamen hominem, nec infirmam hominis in se † tantum designare naturam. Vanum est praecepta dare, quibus homines uiuerent, & ipsum iam, quia semel homo esse dignatus est, sine praeceptorum obseruatione cucurrisse. Ille si non hominis infirmitatem factus homo exercere uoluisset, quis crederet, quod homo factus fuerat ex originis nostrae matrice, licet sine uiri complexu. quandoquidem hodieque non desunt, qui negent eum nostram gestasse corpulentium, etiam posteaquam infirmitates carnis exercuit. Ille si factus homo non seruasset, quam docere uenerat, disciplinam, non bonum magisterii dedisset exemplum. Quis enim discipulorum seruare conaretur, quod non magister ipse

seruasset factus vt homo. cum hodie iam quicumq.
 seruat ipsius exemplo, releuatur, ut seruet. Vides
 quia & infirmitates pati debuit, ut homo natus
 probaretur, & factus homo obseruare, quodcumq.
 docuisset, ut ceteros inuitaret, magis autem dixe-
 rim, ut ceteros subleuaret. iam enim caro nostra
 didicit in eius carne releuari. Si enim infirmitates
 † homo hominis pati noluiſſet, ut quid & de virgine † ho-
 mine natus est. & si nolebat obseruare praecepta,
 quia dominus, ut quid & formam serui acceperat,
 † atqui quae praeceptis, & oboedientiae obnoxia est. † at-
 quin totum sacramētum a Deo adsumpti hominis
 † forte, de- hoc est, † quod in Adam non est de inoboedientia
 sit, ut seruatum, in Christo homine de oboedientia ser-
 uaretur. hoc ipsum Apostolus Paulus inter cetera,
 Rom. 5. quae diuine tractat, adferit, Sicut enim per ino-
 boedientiam unius hominis peccatores constituti
 sunt multi, ita & per unius oboeditionem iusti con-
 stituuntur multi. Sicut enim per vnus hominis
 contemptum peccatores constituti sunt multi, ita
 & per sacramentum obauditionis in Christo, quam
 non ex infirmitate, sed ex bonitate deitatis prae-
 stat in salutarem hominis disciplinam, saluantur
 multi. Videamus nunc & sacramentum passionis.
 Totus Adam peccauerat, totus Adam expulsus de
 paradiso fuerat, totum suscipere debuit expulsus,
 qui totum saluare uenerat. non autem uidebatur
 totum expulsus in se suscepisse, nisi illum susce-
 pisset per substantiam carnis, & animae. hoc enim

totus

totus homo est per naturam . hoc autem tunc probari potuit , si ipsas infirmitates carnis eius , & animae sustineret , licet sine uitio peccatorum , ut uere non aliam substantiam carnis , & animae suscepisse putaretur . ut cum in se hominem ab infirmitatibus , & passionibus liberat , etiam hos , qui secundum uestigia eius sectantur , liberatos esse crederemus . Sed patrocinetur huic sensui gentium doctor Apostolus uiuacius , & ut mysticus scribens , Sicut enim in Adam omnes moriuntur , ita & in Christo omnes uiuificantur . Sed naturam suscepti in eo hominis melius describat Esaïas , Domine quis credidit auditui nostro , & bracchiũ Domini cui reuelatum est . annuntiauius coram ipso sicut puer , sicut radix inueterata sitienti . non est species ei , neque honor formae . & uidimus eum , & non habebat speciem , neque decorem . sed species eius sine honore , deficiens praeter ceteros homines , homo in plaga positus , & sciens ferre infirmitatẽ , quia auersa est facies . depretiatus est , nec aestimatus est . hic peccata nostra fert , & pro nobis dolet , & aestimauimus eũ in dolore esse , & in plaga , & in malo . ipse autẽ uulneratus est propter iniquitates nostras , & infirmatus est propter peccata nostra . doctrina pacis nostrae super eũ , plaga eius nos sanati sumus . omnes sicut oues errauimus . homo a uia sua errauit , & dominus tradidit eũ pro peccatis nostris , & ipse , propter quod male tractatus est , nõ aperuit os . Sicut ouis ad occisionẽ adductus est , & sicut agnus coram

coram condente se, sic non aperuit os suum. in humilitate iudicium eius sublatum est. generationem eius quis enarrabit. quia auferetur a terra uita eius, ab iniquitatibus plebis meae adductus est ad mortem, & dabo malos pro sepultura eius, & ipsos diuites pro morte eius. quia iniquitatem non fecit, neque dolum. in ore suo locutus est. Sufficit hoc testimonio probatum, quod omnem in se hominis naturam peregit, sine peccato tamen suo, licet peccata nostra † portaret. Sed ne homo tantummodo crederetur, interposuit, & dixit, Generationem eius quis enarrabit. illam utique qua de Deo patre generatus est, quae sine initio est. & ideo de ea ait, generationem eius quis enarrabit. non quasi ignorabilem, sed quasi inexplicabilem dicens. omnes enim catholici scimus, quia de Deo patre natus est, sed inenarrabiliter. & ideo ait, generationem eius quis enarrabit. Hanc autem generationem, qua de uirgine nascitur secundum carnem, refert euangelium, eius quoque tempora describens. diuinae autem generationis initium, ut diximus, inuestigari non potest, sicut nec diuinitatis, quae illi una cum patre est. & ideo ait, generationem eius quis enarrabit. Si ergo in sacramento fidei hoc accepimus, ut Christum Deum credamus, & hominem, Deum quidem, qua de Deo sine initio natum, hominem autem, qua de uirgine in temporibus natum, non † calumniemus diuinitati eius, cum pro nostra medela quae sunt hominis exsequitur, habens

† forte, qui

† forte, portarit.

Esa. 53.

† forte, calumniemur diuinitatē.

bens in se acceptā hominis naturam . quia nec homo negandus est , cum propriae diuinitatis naturalem exferit potestatem accepta in se forma serui . Si ergo & orat patrem , & si nihil a se facere se dicit , nisi quod patrem uiderit facientem , ut nihil nunc aliud dicam , certe humanae extollentiae modum , qua magister , inponit , vt tanto magis discat homo Deo deferre , quanto detulit & uerus filius , qui causam subiectionis propriam non habebat . qui & formam orandi dederat , ut non tam fieri nostram uoluntatem rogaremus , sed uoluntatem patris , qui in caelis est . Et ideo quod docuerat ut impleret , ait , Non ueni meam uoluntatem facere , sed uoluntatem eius qui me misit . Sed & quod minor factus est , quod crescit , quod proficit , quod esurit , quod sitit , quod laborat , quod flet , quod dolet , quod tristis est , postremo quod moritur , ad naturam adsumpti hominis referendum est , quam pro nostrae sacramento salutis mystice exercuit , sub illa intellegentia , qua supra in testimonio Esaiae relatum est . Sub hoc fidei sacramento non solum illa capitula soluuntur , de quibus interrogare dignata es , sed & omnes quaestiones , quas contra filii diuinitatem coaptant impij haeretici .

C. 4.

ACCIPE nunc & has quaestiones , quas ex diuersa parte proposueras fortiores , specialiter absolutas . Dicunt , inquis , haeretici ad depretiandam filij perpetuam , & perfectam in omnibus deitatem ,

Iohan. 14. tatem, Pater maior me est. Sed requirendum est,
quando hoc filius dixit. nonne quando impletum
Psal. 8. est in eo, quod scriptum est, Minorasti eum paulo
minus ab angelis, gloria & honore coronasti eum.
Quomodo minoratus est, exponat Apostolus Pau-
Hebr. 2. lus tertij caeli confcius, Paulo minus, inquit, ab an-
gelis minoratum uidemus IESVM propter passio-
nem mortis, gloria & honore coronatum, ut gra-
tia Dei mortem gustaret pro omnibus. Pro omni-
bus ait, non pro se. ergo qui pro omnibus gusta-
uit mortem, quid mirum si pro omnibus & mino-
ratus est. pro omnibus autem gustauit mortem,
non pro se. eo quod pro omnibus in peccati reatu
positis ipse homo factus nullo proprio peccato te-
nebatur obnoxius. Et uide quomodo hoc ipsum,
quod minoratus est propter passionem mortis, &
quod gratia Dei pro omnibus gustauit mortem, ad
decorem operis interpretatur sapientissimus Pau-
Hebr. 2. lus ita subsequens, Decebat enim eum propter quē
omnia, & per quem omnia, multis filiis in gloriam
adductis, ducem salutis eorum per passiones con-
summare. Vides quam pulchrum, quamue deco-
rum nostrae salutis sacramentum in eo, quod filius
est, minoratus ostenditur. quomodo ergo ad ob-
fuscamam diuinitatem eius inproperas, quod ex-
sequitur ad decorem. Pater maior me est, hoc tunc
dixit, posteaquam uerbum caro factum est, & ha-
bitauit in nobis. Et uide, ne de mutabilem credas,
quasi desierit esse uerbum, posteaquam caro fa-
ctum

ctum est, sed manens semper uerbum Deus, & caro quoque factum est. Etsi enim dixit, Et uerbum caro factum est, pressius loqui uoluit, ne quis in eo non ueram carnem crederet. Siquidem & post tam pressam locutionem non desunt, qui dicunt, carnem illum habuisse putatiuam. Vt autem manifestum sit uerbum carnem factum, non demutatione diuinæ substantiæ, sed susceptione carnis humanæ, intende, quid sequitur, Et habitauit in nobis. Iohan. 1.
Non ergo interceptum est uerbum demutatione, quod per carnem adsumptam habitauit in nobis. habitatio enim probat perseuerantiam uerbi. Hoc Iohan. 1.
ideo interposui, ne quis filium Dei demutabilem credat, cum legit, Et uerbum caro factum est. dicit ergo filius, Pater maior me est, postea quam uerbum caro factum est, & suscepit officium ministrantis. Venit enim non ministrari, sed ministrare. Matth. 20.
Pater maior me est. Quid ais deitas. quomodo dicis patrem te esse maiorem. certe una tibi, & patri imago est secundum Moysen, eademque forma secundum Apostolum Paulum, qui me etiam docuit, quod sis splendor gloriæ, & character substantiæ eius. Sed & tu ipse docuisti dicens, Qui me uidit, uidit patrem, & ego in patre, & pater in me. Hebr. 1.
& Ego, & pater unum sumus. Sed & quaecumque facit pater, facis & tu similiter. tua enim uerba sunt, Quaecumque enim ille facit, hæc & filius similiter facit. & sicut pater suscitatur mortuos, & uiuificat, sic & filius, quos uult, uiuificat, & ut ho- Iohan. 14.
Ioan. 5.
Iohan. 14.

honorificent filium, sicut honorificant patrem. cum ergo eadem tibi imago est, eadem forma, eademque substantia, eadem naturae unitas, eadem potestas, eadem libertas uoluntatis, idem honor, & omnia omnino quae patris sunt, tua sunt, quia & quae tua sunt, patris sunt, quomodo dicis, pater maior me est, cum in omnibus, quae sunt deitatis, talis es, qualis & pater. loquatur apostolus Paulus, in quo Christus loquebatur, secundum quod 2. Cor. 13. ipse ait, an experimentum quaeritis, qui in me loquitur, Christi. Quid dicit Apostolus, qui cum Philip. 2. in forma Dei esset constitutus, non rapinam arbitratus est, esse se aequalem Deo. Ergo secundum hoc, quod in forma Dei est, & quod aequalis est Deo, non est maior pater. & quomodo maior est pater, subsequencia demonstrant, Sed semetipsum, inquit, exinaniuit, formam serui accipiens. Vide, ne & hic interceptionem diuinitatis intelligas, cum audis, semetipsum exinaniuit. intende enim ad hoc, quod sequitur, formam serui accipiens. Manere ergo in suo statu ostenditur, qui formam serui dicitur accepisse. Sed quamuis maneat, & perseueret in eo status diuinus, tamen semetipsum exinaniuit, scilicet per occultationem diuinitatis, formam serui accipiens in similitudine hominum factus, & habitu inuentus ut homo, humiliauit se ipsum factus oboediens usq. ad mortem, mortem autem crucis. Iam talis si dicat, Qui misit me pater, mandatum mihi dedit, quid dicam, & quid

& quid loquar. & Descendi de caelo, nō ut faciam uoluntatem meam, sed uoluntatem eius, qui me misit, ostendit, quod semetipsum exinaniiuit, formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus ut homo. humiliauit se ipsum factus oboediens usq. ad mortem. & tamen quae est in his diminutio eius diuinitatis, si ad amputandam in hominibus arrogantiam ipse non sibi arrogans loqueretur. Mentior, si non hoc ipsum testimonium ideo posuit Apostolus Paulus, ut ad humilitatem Saluatoris exemplo singulos prouocaret. Hoc ira inuenies, si eandem epistolam, quam scribit ad Philippenses, intentius legeris. Sed & haeretici nolunt ob sacramentū exinaniti Dei per acceptionem formae seruilis esse dictum, Pater maior me est. dicamus & nos patrem maiorem de solo sacramento generationis. & hunc enim pium sensum nonnulli catholici profecuti sunt dicentes, patrem & filium eiusdem substantiae, & ideo secundum substantiam alterum altero nō esse maiorem. Qualis enim pater est Deus, talis & Deus filius est. nihil enim minus ex se genuit, quam ipse est. perfectus enim existens perfectum genuit. & si ergo, qua Deus, Deo aequalis est filius, tamen, qua filius, minor dicitur patre, idest, quia filius de patre sit, & plenitudo existens plenitudinem genuit. pater autem genuit filium, & ideo non dixit, Deus maior me est, sed, pater maior me est.

Iohan. 6.

Anadol.

A. 2.

INTER cetera haereticorum, ut scilicet Dei filius factura credatur, etiam hoc ex persona diuersae partis posuistis, quod legimus in actibus Apostolorum beato Petro dicente, Certissime itaque sciat omnis domus Israel, quia, & dominum illum, & Christum Deus fecit hunc IESVM, quem uos crucifixistis. Sed huius quoque quaestionis absolutio manifesta est secundum superiorem expositionem, in qua diximus, filium Dei etiam filium hominis factum, Qui etsi pati non potest, quia filius Dei est uerbum, & sapientia Dei existens, quia secundum hoc semper impassibilis perseverat, sicut & pater eius, tamen per hoc quod homo factus est, natus de MARIA uirgine, passibilis est. quippe qui & mortem sustinuit, & mortem crucis, manens in se semper, quia Deus inuiolabilis, etiam cum uersatur in homine, & crucifigitur. Hunc ergo IESVM, qui est secundum carnem, dominum illum & Christum fecit Deus. Nam secundum hoc, quod est unigenitus filius Dei, qui est uerbum, & sapientia Dei, non est aliqua factura, neque expectans promotiones, quippe existens in omnibus Deus perfectus, sicut & pater eius. Hic autem IESVS, secundum carnem Christus factus est, quando primum forma illa seruilis, quam acceperat de Adae peccato, liberata est. Adam enim de dominio in seruitutem recidit ex commissione peccati. Omnis enim qui facit peccatum, seruus est †, Saluator autem reuocauit multo firmitus, immo & incorruptibilis in assumpto

Iohan. 8.

† forte desit, peccati.

sumpto homine dominium, cum in eo ipsum peccatum, quod per Adam fuerat causa abiectae seruitutis, absterlit. Sed factus est iterum uere Dominus, cum in illum populi credentes se eius dominio subdiderunt. Prouocatus enim per hortamenta sacrae scripturae dicentis, Seruite Domino in timore, Psal. 2.
 unusquisq. iam cognoscens in Christo salutare dominium ait, Nonne Deo subdita est anima mea. Psal. 61.
 Huius seruū fieri summi decoris est, & quasi quaedam supraeminens mundo nobilitas. Ideo & Apostolus gloriam suam scribit, Paulus seruus IESU Rom. 1.
 Christi. Vides quomodo sit factus Dominus, quando illum, & is qui persecutus fuerat, suum dominū pro summa sibi gloria confitetur. Factus est autem IESVS secundum carnem non solum Dominus, sed & Christus. In Christi autem nomine, regis, sacerdotisque sacramenta uersantur. legimus in ueteri scriptura Sacerdotes, & Reges apud Israelitas olei unctione consignatos, atque ideo Christi uocabātur. Christus enim quod graece dicitur, hoc apud latinos unctus, siue linitus est interpretatus. Sed Saluator noster uere Christus secundum carnē factus est, existens uerus Rex, uerus & Sacerdos. utrumque idem ipse, ne quid in Salvatore minus haberetur. Audi itaque ipsum regem factum cum dicit, Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum eius. Audi quod etiam sacerdos sit de patris testimonio dicentis, Tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech. Psal. 2.
Psal. 109.

fedech. Aaron primus in lege ex unctione christi-
 matis factus est sacerdos, & non dixit, secun-
 dum Aaron, ne & Saluatoris sacerdotium succes-
 sione haberi posse crederetur. Illud enim sacerdo-
 tium, quod fuit in Aaron, successione constabat, sa-
 cerdotium uero Saluatoris non in alterum succes-
 sione trāsfertur, eo quod ipse sacerdos iugiter per-
 seueret, secundum quod scriptum est, Tu es sacer-
 dos in aeternum secundū ordinem Melchisedech.
 Est ergo Saluator secundum carnem, & Rex, & sa-
 cerdos, sed non corporaliter unctus, sed spirituali-
 ter. Illi enim apud Israelitas reges, & sacerdotes,
 olei unctione corporaliter uncti Reges erant, & sa-
 cerdotes, non utrumq. unus, sed singuli † quoq. eo-
 rum aut Rex erat, aut sacerdos. soli enim Christo
 perfectio in omnibus & plenitudo † debetur, qui &
 legem uenerat adimplere. Sed licet non utrumque
 singuli eorum essent, tamen regali, aut sacerdotali
 oleo uncti corporaliter Christi uocabantur. Salua-
 tor autem, qui uere Christus est, Spiritu sancto un-
 ctus est, ut adimpleretur quod de eo scriptum est,
 propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo letitiae
 prae cōsortibus tuis. In hoc enim plusquam confor-
 tes istius nominis unctus est, cum est unctus oleo
 letitiae, quo non aliud significatur, quam Spiritus
 sanctus. Hoc uerum esse, ab ipso Salvatore cogno-
 scimus. Nam cum accepisset librum Esaiae, & le-
 gisset, Spiritus Domini super me, propter quod un-
 xit me, adimpletam tunc dixit prophetiam in auri-
 bus

† forte, qui
que

† forte, de-
beatur.

Psal. 44.

Luc. 4.

bus auditorum. Sed & Petrus princeps Apostolorum illud chrisma, unde Saluator Christus ostenditur, docuit esse Spiritum sanctum, id ipsum & uirtutem Dei, quando in actibus Apostolorum ad fidelissimum, & misericordem Cornelium, qui erat tunc centurio, loquebatur. Nam inter cetera ait, incipiens a Galilaea post baptismum, quod praedica-
uit Iohannes, IESVM a Nazaret, quem unxit Deus Spiritu sancto, & uirtute, hic circuiuit faciens uirtutes, atque omnes liberans obsessos a Diabolo. Vides, quia & Petrus dixit hunc IESVM secundum carnem unctum esse Spiritu sancto, & uirtute. Vnde & uere ipse IESVS secundum carnem factus est Christus. qui unctione sancti spiritus & rex factus est & sacerdos in aeternum. Haec autem ideo profecutus sum, ut liquido appareat IESVM filium Dei non secundum quod est uerbum, & sapientia Dei, crucifixum, uel factum esse Dominum, & Christum, sed secundum hoc, quod adsumpsit de MARIA. quamuis per adsumpti hominis passionem, & unigenitum filium Dei passum esse dicamus, non quia uere ipse unigenitus filius, quia est uerbum, & sapientia Dei, passus est, sed quia quicquid in adsumptum hominem eius iniuriae, uel passionis illatum est, id totum ad ipsum unigenitum inpassibilem Deum quadam ratione reuocatur. Vnde & Apostolus Paulus scribens ad Corinthios ait, Si enim cognouissent, scilicet Principes huius saeculi, numquam Dominum maiestatis crucifixissent. Si ista manifesta

Act. 10.

1. Cor. 2.

Act. 2.

Act. 2.

1. Tim. 2.

Johan. 8.

sta sunt, apparet iam, quomodo dictum sit, Certissime itaque sciat omnis Israel, quia & Dominum illum, & Christum Deus fecit, hunc scilicet IESVM, quem uos crucifixistis, quem & idem Petrus supra uirum nominauit Dicens, Viri Israelitae audite uerba haec, Iesum Nazarenum uirum a Deo probatum in uobis uirtutibus, & prodigiis, & signis, hunc scilicet IESVM Christum, quem & Paulus hominem dixit scribens ad Timotheum, Unus Dominus, unus & mediator Dei, & hominum homo IESVS Christus. Qui & dicebat in euangelio, Nunc autem quaeritis me occidere hominem, qui ueritatem uobis locutus sum. Non pro impio Fotino haec loquimur, qui nudum uult esse hominem sine Dei uerbi incarnatione, sed contra Arrium Antichristum recitamus, qui uult ipsum unigenitum filium, qui est uerbum, & sapientia Dei, qua Deum, & non qua hominem crucifixum, & ipsum esse factum Dominum, & Christum. Sed etsi durissima obstinatione contendunt dicentes de ipso Deo uerbo scriptum esse, quod Deus illum fecerit & Dominum, & Christum, nec sic pertimescimus fiducia ueritatis, ne forte per hoc, quod scriptum est, uerbum Dei factura credatur. Fac enim uerbum Dei factum esse dominum, & Christum, quid hoc praeiudicat eius substantiae, qua semper est uerbum Dei. Intende enim quia non substantiam uerbi Dei dixit esse factam, sed hoc ipsum uerbum, quod semper est filius Dei, factum esse dominum, & Christum. Non enim id ipsum est,

est, hoc quod omnino non erat, fieri, & id quod erat, aliquid fieri. Nam & Deus fit aliquoties adiutor, & protector, non tamen quia factus est adiutor, & protector, iam etiam hoc quod Deus est, factus esse credendus est. Nam & Moyses posteaquam diuinum sensit auxilium, & protectionem, de Deo, qui contra Pharaonem & adiuuerat, & protexerat, dixit, Adiutor, & protector factus est mihi in salutem, & multa simillima testimonia inuenies, quae ego, ne multum adhuc prolonge, praetereo. Si ergo cum Deus sit adiutor, & protector, non hoc, quod Deus est, fieri creditur, sed hoc ipsum quod adiutor, & protector esse dignatur, quid est quod cum uerbum Dei factum esse Dominum, & Christum dicant, putemus Dei uerbi substantiam factam. Numquid quia legimus, Et uerbum caro factum est, ideo ipsum quoque uerbum factum esse credendum est. Sed manifestissime expressum est, non tam uerbum esse factum quod erat in principio apud Deum, sed ipsum uerbum, quod semper erat, postea factum esse carnem, ut factura non tam in uerbo sit, quam in hoc, quod caro factum est. Ita ergo & cum dicitur uerbum Dei factum esse Dominum, & Christum, non eam substantiam uerbi Dei factam esse intellegendum est, sed quia Dominus, & Christus factum est hoc ipsum uerbum, quod semper Deus erat. fit autem Dominus eorum, qui se eidem mancipant proposito seruiendi. Et da mihi ueniam beatissime Matthae, si dixerò, quod nō
I dum

Psal. 117.
& Eccl. 51.

Iohan. 1.

dum tibi Christus Deus erat Dominus, quando
 adhuc Teloneo seruiebas. Sed & Apostolis uniuer-
 sis tunc primum Dominus factus est, quando dere-
 lictis omnibus eidem seruire maluerunt. Ipsarum
 quoque gentium tunc Dominus factus est, quan-
 do Idolorum uana superstitione derelicta, ipsae
 gentes se eius dominio tradiderunt. Inquantum
 enim quis peccati seruus est, uel mammonae, in-
 tantum Dei seruus esse non potest. Cum ergo pec-
 cato, & mammonae quis abrenuntiauerit, faciens
 iustitiam, habendique cupiditatem respuens, tunc
 IESVS Dominus eius efficitur. Eadem quoq. ra-
 tione cum etiam Christum fieri intellegitur, siqui-
 dem, ut supra dictum est, Reges, & Sacerdotes,
 Christi uocabulo taxabantur. Factus est ergo Sal-
 uator Rex eorum, qui regno mortis ulterius non
 tenentur adstricti, in quorum mortali corpore ces-
 sauit regnare peccatum, posteaquam † per diuina
 magisteria didicerunt docentibus Apostolis. Non
 Rom. 6. ergo regnet peccatum in uestro mortali corpore.
 Sed & cum fungitur pro nobis Sacerdotis officio,
 Christus uerissime factus est, maxime defensor, &
 aduocatus pro nobis semper adstans, interpellans
 quoque patrem, qua solus purissimus sacerdos, ut
 expiata labe delinquētia, diuina eius propitiatio-
 ne seruemur. Per haec ergo, quod IESVS factus
 est Christus, & Dominus, non tam substantiae eius
 diuinae aliquid confertur, quam prospectum est,
 quibus regni eius & Sacerdotij, ac Domini potes-
 tas

† forte abū
 dat, per

stas uelut munus salutare collatum est. Non uidetur absurdum, si illud similiter intellegas, quod ait, Ego autem constitutus sum Rex ab eo supra ^{Psal. 2.} Sion montem sanctum eius. etsi enim constitutus rex dicitur, tamen cum addidit, supra Sion montem sanctum eius, ostenditur, quod non de illo regno eius dicat, quod habuit etiam antequam constitueretur Rex supra Sion montem sanctum eius. Rex enim est ante omnia aeuu aeuorum continens potestate sua omnem, quam condidit, creaturam. Vnde & omnipotens adprobatur, quod possit omnia continere quae facta sunt.

C. 6.

TANGAMVS & illam in ultimo quaestione, quam inter ceteras addidisti. Dominus, ^{Prou. 8.} inquit, creauit me initium uiarum suarum in opera sua. Dicit haereticus, Vides creaturam esse sapientiam, quae utique interprete Paulo Apostolo Christus est. Ergo Christus, inquit, qui est sapientia, non est uerus filius, sed creatura factus, & adoptione existens filius. hoc uenenum Arrianorum est. Sed o quam caeca impietas ad id uidere, quod pium est. Iam semel quia, ut scriptum est, ^{Baruch. 3.} Oderunt sapientiam, & uerbum Domini non adsumpserunt, nihil in illa sincerissimi decoris aspiciunt, sicut & lippientibus oculis nulla est uisio ueritatis, quandoquidem aliter eorum renuntiat aspectus, quam in fide rerum est. sed & cui saporem proprium re-
dundans sui fellis amaritudo uitiauit, si dulcia mel-

la degustet, ut amaram dulcedinem mellis infamat, non recognoscens malum propriae amaritudinis. Sed o miser haeretice, quid potes ueri luminis uidere, cum caecutias, uel ambules in uis tenebrarum, omnia quae sunt impietatis excogitans. Clamet licet uir ille spiritualis suauissimo experi-

Psal. 33. mento diuinae epulationis inuitans, Gustate, & uidete quam suavis est Dominus. sed tibi, si gustaueris, nihil suaue sentitur in Domino, eo quod, sicut

Psal. 13. scriptum est, uenenum aspidum sub labiis tuis est, eo quod os tuum, maledictione & amaritudine plenum est. Denique cum infinita & ipse Salomon de Dei sapientia praedicauerit, & ita diuine de ea fuerit profecutus, ut non aliud in illa crederetur, quam quod in natura Dei est, in illis omnibus haereticus caecutiens hoc solum uidere se credidit, per quod probaret eam esse creaturam. Sed scriptum est, inquit, Dominus creauit me initium uiarum suarum in opera sua. sed nos non ibimus longius, neque de aliis libris Salomonis, quae sunt pro sempiterna Dei sapientia, proferemus. sufficit nunc, si de hoc ipso loco, unde testimonium protulit, pars diuersa superetur. Ais haeretice scriptum, Dominus creauit me initium uiarum suarum in opera sua. sed in-

Pron. 8.

Ibidem. tende, quia haec ipsa sapientia nihilominus ait, Ante omnes autem colles genuit me. quomodo ergo haec ipsa sapientia in eodem loco, & creatam se esse dicit, & genitam. & prius est, ut uideamus, quid primum sit. utrum quod genita est, an quod

creata

creata est. sed licet primum dixerit, Dominus Creauit me initium uiarum suarum in opera sua, tamen, ne se creaturam putares, recurrit ad illud, quod prius est, in sequenti dicens, Ante omnes autem colles genuit me. Vide enim ne putes postea genitam, quia primum praemiserit se creatam. Etsi enim in ordine sermonum primum positum est, quod creata est, deinde autem quod genita, tamen sensus hoc indicat, quod primum est genita, quam creata, ut sit sensus ita sapientiae dicentis, Dominus creauit me initium uiarum suarum in opera sua. Sed ne quis me putet per hoc esse creaturam, aut tunc primum esse coepisse, quando me creauit initium uiarum suarum in opera sua, subsequor, & dico, ante omnes autem colles genuit me, ut scias prius me genitam, quam creatam. Cum enim dicit, Ante omnes autem colles genuit me, fecit illud esse postea quod creata est, ut praecedat, & sit anterius illud, quod genita est. Si ergo sic creata est, ut ante fuerit genita, sensus impietatis exclusus est, qua eam dixerat creatam, ut tunc primum substituisse sapientia crederetur, quando & rettulit se creatam a Domino initium uiarum suarum in opera sua. Ecce enim sensus manifestat, etiam antequam crearetur, sapientiam substituisse, quippe quae prius est genita, quam creata. Sed magis commendabitur hic sensus catholicus, si & ipsa uerba, prout nobis possibile est, discutiantur, quibus uel genitam se referat sapientia,

tia, uel creatam, Dominus, inquit, creauit me initium uiarum suarum in opera sua. Intende, quia cum dixerit, Dominus creauit me, non tacuit, ne uere creatura putaretur, sed prosequitur explanans quid sit creata, & ob quam causam sit creata. Ait enim, creauit me initium uiarum suarum. & cū sequitur, in opera sua, palam est, quod ostendit & causas cur creata sit initium uiarum Domini. Non ergo sapientia, quasi quae non esset, creata est ad hoc, ut esset, sed cum semper substantialiter fuerit, tunc creata est secundum dispensationem initium uiarum Domini, & in opera Domini creata est. Initium ergo uiarum domini creata est, & in opera domini creata est sapientia. non tamen, quia substantialiter ante non erat, ideo creata est sapientia. At uero cum dicit se ante omnes colles genitam, non propter aliquam rem dicit se esse genitam; sed existens semper patris sempiterna progenies, ob quasdam causas creatam se dicit initium uiarum Domini, idest, in opera Domini. Ergo & ex hoc manifestum est, non esse creaturam sapientiam, quae in aliud creata est, idest, in opera domini, cum ipsa sit genita, non in opera, sed de patre, ut diximus existens sempiterna progenies. Sed & hoc intendendum est, quod aliud est dicere creari sapientiā, & aliud est dicere, quod sit creatura. Quamuis enim legatur creata esse sapientia, nusquam tamen legitur quod sit creatura. Non enim omne quod creatum est, iam creatura dicendum est, licet omnis creatura

creatura creata sit, sicut nec omne quod factum est, iam factura adseueranda est, licet omnis factura facta sit. Si uidetur obscurum, exemplo dilucidabo. Legimus quendam gratulari, ac dicere ad Deum, Ego autem cantabo uirtutem tuam, exal- Psal. 58. tabo mane misericordiam tuam, quia factus es susceptor meus, & refugium meum in die tribulationis meae. Ecce Deus factus est susceptor, & refugium, non tamen Deus factura est. & hoc est, quod dixi, Non omne quod factum est iam factura dicendum est. Deus enim non existens factura, qui semper est, factus est susceptor, & refugium in die tribulationis homini, ut quod factus est susceptor & refugium in die tribulationis homini, uideatur contulisse, quod factus est, non tamen quia susceptor, & refugium homini factus est, etiam Deus quoque factura esse credendus est, cuius diuina substantia sempiterna est. Similiter & sapientia si creata dicatur, non tamen creatura est, quae semper est, sed cum existat semper, creatur ad aliquid, ut profit, non ut creatura dicatur quasi facta, quae non fuit. Erat enim inseparabilis a Deo Dei sapientia, & haec ipsa existens Dei sempiterna progenies, creata est initium uiarum Domini. Sed adhuc apertius edisseram. Certe sapientia Dei ipsa est, quae & uerbum esse scribitur, ut in superioribus ostensum est. & numquid quia de uerbo Dei scriptum est, Et uerbum caro factum est, iam & uerbum facturam adseueramus, quasi tunc primum esse coeperit, cum

Psal. 50.

cum caro factum est. Sed bene, quia apertissime demonstratum est per uerbum omnia facta, & in ultimis temporibus hoc ipsum uerbum carnem factum. Non ergo factura est uerbum Dei, licet factum caro esse dicatur, ita & sapientia licet dicatur creata esse initium uiarum, & in opera, non tamen creatura est, quam constat ante omnem esse creaturam, quandoquidem omnia in sapientia facta sint. Addo & hoc, quia non omne quod creari dicitur, quasi fiat in substantia, intellegendum est. Denique quidam uir uidens cor suum quibusdam sordibus infectum precem fundit ad Dominum dicens, Cor mundum crea in me Deus. non utique cordis substantiam in se fieri precabatur, sed ut hoc ipsum cor in eo existens, quod ei erat sordidum, creari mundum. non omne quod creari dicitur, iam statim & secundum substantiam fieri, intellegendum est. quandoquidem cor quod erat, id ipsum, ut mundum crearetur a Domino, precabatur. Ergo & sapientia cum creata dicitur, non tum substantia eius, quasi quae non erat, facta est, sed ipsa existens, ut saepius dictum est, creata est initium uiarum in opera eius. Ergo quod creata est sapientia, ad mysterium, uel rerum creandarum, uel humanae dispensationis intellege. quam cum Dei sapientia dignanter adsumit, creata dicitur. Quod uero se genitam dicit, ut nihil in illa minus diuinitatis agnoscas, quam habet ille, qui genuit. Valde enim impium est credere, quod aliquando Deus sine sua fuerit

fuerit sapientia. Vnde & quia uere genita est a Deo sapientia, idem existens secundum substantiam quod est genitor, sapientia autem ipsa Christus est, ergo Christus qui est sapientia, non est adoptione filius, sed uerus filius, existens Dei progenies, & non factura.

C. 7.

VNIVERSAS, quas de patre & filio scripseras quaestiones, prout Dei gratia praestitit, arbitror absolutas, si tamen hoc apud te uerum est, tua religiosa prudentia iudicabit. quamuis fatear & coartatione temporis, & rei festinatione, & ipso arido angusti mei sermonis eloquio summas earum me potius tetigisse, quam plenitudinem profecutum, quia non ut librum, sicut praedixi, scribere coeperam, sed ut quasi cuiusdam adbreuiationis de fide quaedam taxatio signaretur, ne ad hoc me de tua mira beniuolentia prouocatum infidelem crederes, si tacerem. Sed nunc de Sancto Spiritu, etsi breuiter, confitendum est. ne si non aliquid de eo specialiter dixerimus, credamur similiter blasphemare, sicuti & illi, qui dicunt illum esse creaturam. Horum tamen miramur insaniam, quod impie sentiant de eo, quem Sanctum spiritum confitentur. si enim Spiritus sanctus est, quomodo creatura est. non enim sic sanctus est, ut ceteri, qui ad sancti uocabulum fide, & Deo placita conuersatione, atque ipsius Sancti spiritus signatione uenerunt, sed ipse naturaliter semper sanctus est ita, ut alios

K sanctifi-

sanctificet, non tamen ut ipse, quasi ut qui ante non habuerit, extrinsecus acceperit sanctitatem. hoc nomen sancti ita possidet Spiritus, ut possidet pater, & filius. possidet autem, non ipse aut pater existens, aut filius, sed Spiritus Dei. Si autem Spiritus Dei dicitur, non ut angelus Dei, neque ut homo Dei, quorum natura a diuina substantia inaeestimabiliter discreta est, sed sic est Spiritus Dei, ut sit eiusdem substantiae cum patre, & filio. quia & una sanctitas est patris, & filij, & Spiritus sancti. quandoquidem idem Spiritus sanctus usque adeo uere, & naturaliter sanctus est, ut hoc ei naturaliter, & uerum sit uocabulum. Intende enim ad uerba Sal-

Matth. 28. uatoris dicentis, Euntes ergo nunc, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & Spiritus sancti. Sicut enim uerum uocabulum est patris, & uerum uocabulum filij est, ita uerum est uocabulum Spiritus sancti. Et quomodo uerum uocabulum patris dicatur, scire poterimus, si animaduertamus, quomodo uerus Deus dicatur. Multi dicuntur Dij, sed non sunt uere Dij. & taceo nunc de Satana, ac daemoniis, eorumq. similibus, qui usurpatione impia Dij uocantur. dicti sunt quidem & homines Dij secundum hoc testimoniũ,

psal. 81.

Ego dixi Dij estis, & filij excelsi omnes. sed quam non uere sint Dij, subsequenter manifestant, quae ita se habent, Vos autem sicut homines moriemini, & sicut unus de principibus caderis. Si ergo ubi

ubi quilibet sancti Dij uocantur, hoc illis pie, & cum iustitia uiuentibus ex Dei gratia prouenit, maxime cum in eis Spiritus sanctus inhabitet, de quo quidem uocabulo excidunt, si non ambulare in uiis Domini perseuerent, nemo ergo de creaturis uerus est Deus, quia nemo naturaliter Deus est. Solus autem Deus naturaliter uerus Deus est, hoc ipsum existens sine initio, & sine. Per hanc nunc ueri Dei intellegentiam intellegamus & uerum uocabulum patris. Apud homines exinde pater quis dicitur, ex quo genuit filium. sed licet ex se genuerit filium, tamen non proprie uerus est pater, cui accessit hoc uocabulum, & hoc ipsum a Deo praestitum. qui quidem & tam diu pater dicitur, quamdiu eius uiuit filius. Sicut enim nato ex se filio uocabulum patris adeptus est, ita & morte filii uocabulum patris amittit. Deus autem solus proprie uerus est pater, qui sine initio, & sine pater est. Non enim aliquando coepit esse, quod pater est, sed semper pater est, semper habens filium ex se genitū, sicut & semper uerus est Deus sine initio, & sine perseuerans. Ergo sicut uocabulum ueri Dei solus obtinet, qui sine initio, & sine solus pater uocatur, ita intellegamus & uerum uocabulum filij Dei. Apud homines enim qui filius est, coepit esse quod filius est, & morte patris amittit hoc uocabulum. frequenter autem, & de filij uocabulo transit in uocabulum patris, cum genuerit filium.

non est ergo proprium, & uerum uocabulum filij in creatura, qui & esse coepit filius, & potest hoc uocabulum non habere uel patris occasu, uel cum idem ipse transfertur in uocabulum patris, etiam antequam condicio mortis obueniat. Solus autem filius Dei uerus est filius, existens hoc sine initio, sine fine, semper habens patrem, & numquam ipse, ut est unigenitus, generans accipit uocabulum patris. Vnde & proprium, & uerum uocabulum filij in solo filio Dei est habens hoc naturaliter, sicut & naturaliter uerus Deus est. Si ergo cognouimus quomodo proprium & uerum uocabulum patris est, & quomodo proprium, & uerum uocabulum filij est, sequitur ut intellegamus ita, quomodo proprium, & uerum uocabulum est Spiritus sancti. scilicet cum hoc ipsum est naturaliter Spiritus sanctus sine initio, sine fine. numquam enim ex aequa nominis auctoritate cum patris, & filij ueris uocalis Sancti spiritus uocabulum iungeretur, si non & Sancti spiritus proprium, uerumq. uocabulum probaretur. Si ergo hoc ei proprium, & uerum, & naturaliter sine initio, & sine fine uocabulum est, non est igitur creatura Spiritus sanctus, qui ita propriū & uerū uocabulum Sancti spiritus habet, sicut nulla potest habere creatura. Sed & cum praecipit Dominus, ut gentes in nomine patris, & filij, & Spiritus sancti baptizentur, apertissimum est, Spiritum sanctum non esse creaturam, uel ex ipsa societate, quae illi una cum patre, & filio est, uel quod numquam
praeci-

praeciperet Dominus, ut in creaturae nomine aliquis baptizaretur. multum enim diuinae potentiae derogaretur, si cū confessione diuini nominis par quoque creaturae confessio poneretur. Et bene, quod unum nomen posuit dicens, In nomine patris, & filii, & Spiritus sancti, ut una principalis auctoritas crederetur, indiuisibilis, & perfectae trinitatis. Quomodo enim Spiritus sanctus a principali auctoritate discretus esse credatur, quando de ipso scriptū legimus in quinquagesimo psalmo, Et Spiritu principali confirma me. Ergo & per hoc ostenditur, quod una est principalitas patris, & filij, & Spiritus sancti. siquidem & in omni condicione patri, & filio consors inuenitur. Accipe interim uel unum testimonium, Verbo domini caeli firmati Psal. 32. sunt, & Spiritu oris eius omnis uirtus eorum. & per hoc ergo ostenditur Spiritus sanctus non esse creatura. Siquidem & ipse cum patre, & filio conditor adprobatur. Dicam plene & Deum, & Dominum Spiritum sanctū doctus a maioribus Ecclesiasticis uiris, qui & ipsi per testimonia scripturarum diuinarum prius a uiris apostolicis eruditi, suis posteris tradiderunt. Exsequerer & ego singula illa quaeque testimonia, nisi apud animam fidelem de his quoque quae supra breuiter intimata sunt, Sancti spiritus diuinitas eluceret, maxime quia & nunc mihi nō tam disputatio de Spiritu sancto proposita est, quam ut de diuino eius nomine pia confessio signaretur. hoc tamen ad compendium probandae diuinitatis
eius

eius subdam, quod etiam per hoc ipsum Deus probatur Spiritus sanctus, per quod ostenditur non esse creatura. Omne enim quod est, aut diuinitas est, aut creatura, sed Spiritus sanctus hoc ipsum existēs, sine initio, & sine, non est creatura, ergo Spiritus sanctus res est diuinitatis, qua incorruptibilis, & indemutabilis & sempiternus Spiritus Dei. Vna est ergo diuinitas Patris, & Filij, & Spiritus sancti, sicut & una sanctitas eiusdem perfectae, & inseparabilis trinitatis. Sed hic finem faciamus. in quantum enim quis intentior ad sacras scripturas de fide loqui uoluerit, in tantum non deerit, quod loquatur. Hoc autem non ambigo, quod si quis forte eloquēs haec ipsa legerit, delinquentiam incompti sermonis inueniet, non tamen, si fidelis est, piaē confessionis errorem. quam quidem in nobis ex Dei gratia praestitam cupimus usque ad mortem, auxilio eius, qui praestitit uindicare sine labe communionis haereticorum atque praeuaricatorum. quia & Deo teste metuemus eorum damnationis participes inueniri. Viderit, si quis putat se de eorum societate reum non posse fieri, habens conscientiae propriae fiduciam, quia fidem integrā uindicat ita, ut numquā ipse eius fidei praeuaricator extiterit. tamen ego in causa Dei cautius timere conpellor.

Tit. 3. siquidem & de ipsis cautum legimus, Haereticum hominem post unam correptionem deuita, sciens quoniam peruersus est huiusmodi, & peccat, & est a semetipso damnatus. Sed & de poena praeuaricatorum

catorum legimus dicente Esaia, Et ueniet omnis caro in conspectu meo adorare in Hierusalem, dicit dominus Deus, & procedent sancti, & uidebunt membra hominum, qui praeuaricati sunt in me. Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur, & erunt in uisione omni carni. Sed & Apostolus ait, Nolite iugum ducere cum infidelibus. quia & alibi idem Apostolus post descriptionem malorum, Non solum, inquit, qui faciunt ea, sed etiam qui consentiunt facientibus ea. Et multa alia sunt testimonia diuina, quibus supradictorum consortium prohibetur. Sed ego haec ipsa licet breuiter intimaui, ne nos de uana superstitione credat aliquis nolle communicare cum talibus, quos perspicit per diuinam sententiam reprobari. Diuinitas te incolumem, ac beatam in fide sui nominis etiam in regno caelorum praestet cum tuis omnibus affectibus inueniri.

F I N I S.

Regestum.

† A B C D E F G H I K.

Omnes sunt duerniones.

R O M A E

In Aedib. Populi Romani.

M D L X X V.

Int- 111
no- 63

LES

IOS

3